

**"Arti å lag nå skikkelig,
itj bærre lego!"**

**Evaluering av barn og unges medvirkning i
utforming av det fysiske oppvekstmiljøet**

Niels A. Sletterød
Torstein Gustavsen

NORD-TRØNDELAGSFORSKNING
Steinkjer
1995

Tittel : "ARTI Å LAG NÅ SKIKKELIG, ITJ BÆRRE LEGO".
Evaluering av barn og unges medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljø

Forfatter : Niels A. Sletterød og Torstein Gustavsen

NTF-notat : 1995:10

Oppdragsgiver : Nord-Trøndelag Fylkeskommune

Prosjektleder : Niels Arvid Sletterød

Medarbeidere : Torstein Gustavsen
Anders Sønstebø
Baard Olav Aasan

Referat : Barn og unges medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljøet i prosjektene "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet" evalueres. Prosjektene er deler av et større fylkeskommunalt program for barn og unges fysiske oppvekstmiljø i Nord-Trøndelag.

Emneord : Medvirkning, barn og unge, skolen i oppvekstmiljøet, møteplasser

Dato : Mai 1995

Antall sider : 118

Pris : 125,-

Utgiver : Nord-Trøndelagsforskning
Ogdalsveien 2, 7700 STEINKJER
telefon 74 14 56 51
telefax 74 14 56 50

FORORD

En regional oppfølging av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Bruttlandkommisjonen) har i fylkeskommunal regi i Nord-Trøndelag, skjedd gjennom miljøpolitisk program. Ett av tre hovedsatsingsområder har vært "barn og unges fysiske oppvekstmiljø". Temaet er videreført i et oppfølgingsprogram for perioden 1992-95.

På oppdrag fra Nord-Trøndelag fylkeskommune har Nord-Trøndelagsforskning evaluert to av tiltakene i oppfølgingsprogrammet; "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet". Evalueringens hovedproblemstillingen er knyttet til barn og unges medvirkning, både deltakelse og innflytelse, i samspill med voksne.

I forståelse med oppdragsgiver har Nord-Trøndelagsforskning påtatt seg oppdraget med bakgrunn i instituttets kompetanse på medvirkning og evaluering. Nord-Trøndelagsforskning har ikke spesiell barnefaglig kompetanse eller kompetanse på estetisk utforming. Dette har gitt føringer for valg av problemstillinger og design for evalueringen.

Hos oppdragsgiver har Ellen Samuelsen vært kontaktperson. Hun har organisert besøksrundene til de ulike prosjektene, kommet med innspill og opplysninger underveis og fungert som diskusjonsparter. Vi vil takke for et godt samarbeid.

Rapporten er skrevet i fellesskap av forskerne Niels A. Sletterød og Torstein Gustavsen, med førstnevnte som prosjektleder. Sletterød har hatt hovedansvar for kapitlene 2 og 4, mens Gustavsen har hatt hovedansvar for kapitlene 1, 3 og 5. Kapittel 6 er skrevet i fellesskap.

Til slutt vil vi takke alle som har bidratt med opplysninger til evalueringen, både via spørreskjema og intervjuer.

Steinkjer, mai 1995

Niels A. Sletterød

Torstein Gustavsen

prosjektleder

INNHOLDSLISTE

	side
FORORD	i
INNHOLDSLISTE	iii
FIGURLISTE	vi
TABELLISTE	vii
SAMMENDRAG	vii
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Problemstillinger	2
1.2 Oppbygging av arbeidsnotatet	2
2. MEDVIRKNING	4
2.1 Hva er medvirkning	4
2.2 Utviklingssituasjoner	6
2.3 Utviklingsopplevelse	7
2.4 Medvirkning i prosjektutvikling	8
2.5 Deltakertypologi og deltakertypenes aktivitetsfelt	10
2.6 Revidering av medvirkningsmodellen	12
3. METODE	16
3.1 Valg av evalueringstype	16
3.2 "Våre møteplasser" - metode	17
3.2.1 Postenquete - studie	17
3.2.2 Case-studier	18
3.3 "Skolen i oppvekstmiljøet" - metode	19
3.4 Stikkord for intervjuene	20
4. VÅRE MØTEPLASSER	21
4.1 Analyseopplegg	21
4.1.1 Målsettinger med "Våre møteplasser".	21
4.2 Survey	22
4.2.1 Deltakelse og forventninger	22
4.2.2 Innflytelse, interesser og utviklingsopplevelse	24
4.2.3 Utviklingssituasjon	25
4.2.4 Samarbeid	26
4.2.5 Barns medvirkning i kommunal planlegging	27

	side	
4.3	Møteplass A	28
4.3.1	Hvem er blitt intervjuet	28
4.3.2	Hva er gjort	29
4.3.3	Inntrykk fra gruppeintervju av kommunal gruppe	29
4.3.4	Inntrykk fra gruppeintervju av elever	30
4.3.5	Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe	31
4.3.6	Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse	32
4.4	Møteplass B	33
4.4.1	Hvem er blitt intervjuet	33
4.4.2	Hva er gjort	33
4.4.3	Inntrykk fra gruppeintervju av elever	34
4.4.4	Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe	35
4.4.5	Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse	36
4.5	Møteplass C	37
4.5.1	Hvem er blitt intervjuet	37
4.5.2	Hva er gjort	37
4.5.3	Inntrykk fra gruppeintervju av elever	38
4.5.4	Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe	39
4.5.5	Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse	41
4.6	Utfordringer	41
5.	SKOLEN I OPPVEKST MILJØET	44
5.1	Innledning	44
5.2	Skole A	45
5.2.1	Kort om prosjektet	45
5.2.2	Inntrykk fra intervju av elever	46
5.2.3	Inntrykk fra intervju av foreldre	47
5.2.4	Inntrykk fra intervju av lærere	48
5.2.5	Oppsummering av skole A	49
5.3	Skole B	51
5.3.1	Kort om prosjektet	51
5.3.2	Inntrykk fra intervju av elever	53
5.3.3	Inntrykk fra intervju av foreldre	55
5.3.4	Inntrykk fra intervju av lærere	56
5.3.5	Oppsummering av skole B	57

	side
5.4 Skole C	59
5.4.1 Kort om prosjektet?	59
5.4.2 Inntrykk fra intervju av elever	61
5.4.3 Inntrykk fra intervju foreldre	62
5.4.4 Inntrykk fra intervju av lærere	64
5.4.5 Oppsummering av skole C	66
5.5 Hva sier lærerne og foreldrene?	68
5.6 Erfaringer og utfordringer	71
6. HVA NÅ?	74
6.1 Hvorfor er barns medvirkning vanskelig?	74
6.2 Arenamodellen som analyseverktøy for å endre praksis?	76
6.3 Et pilotprosjekt er gjennomført, men hva skjer videre?	78
VEDLEGG 1: SPØRRESKJEMA "VÅRE MØTEPLASSER"	
VEDLEGG 2: SPØRRESKJEMA "SKOLEN I OPPVEKST- MILJØET"	
VEDLEGG 3: SKOLEN I OPPVEKSTMILJØET. VOKSNES VURDERINGER AV ULIKE MEDVIRKNINGS- FORHOLD	

FIGURLISTE

Figur	side
2.1: Medvirkningsmodellen	5
2.2: Typologi over utviklingssituasjoner	6
2.3: Typologi over deltakerne utviklingsopplevelse	7
2.4: Medvirkning i prosjektutvikling	8
2.5: Eksempel på insidernes aktivitetsfelt	11
2.6: Eksempel på outsiders aktivitetsfelt	11
2.7: Eksempel på de periferes aktivitetsfelt	12
2.8: Eksempel på de eksternes aktivitetsfelt	12
2.9: Revidert medvirkningsmodell	14
2.10: Optimal medvirkning	15
6.1: Barns medvirkning	75
6.2: Arenamodelle for gjennomføringsbetingelsene	77

TABELLISTE

Tabell	side
2.1: Medvirkningskartlegging	9
2.2: Deltakertypologi	10
3.1: Antall utsendte spørreskjema og svar fordelt på kommune	17
3.2: Respondentgrupper for "Våre møteplasser" - casestudiene	18
3.3: Respondentgrupper for "Skolen i oppvekstmiljøet"	19
4.1: Deltakelse i prosjektforløpet	22
4.2: Motiv for deltakelse i prosjektet	23
4.3: Realisering av forventninger	23
4.4: Hvem sine interesser har du ivaretatt?	24
4.5: Hvem sine behov mener du ble mest tilgodesett i planprosessen?	24
4.6: I hvilke faser av prosjektet opplevde du reell innflytelse?	24
4.7: Hvordan opplever du egen medvirkning i prosjektet?	25
4.8: Utviklingssituasjon for barn og unge, private og offentlige aktører i prosjektet	25
4.9: I hvilke faser fungerte samarbeidet?	26
4.10: Hvem har du samarbeidet med i prosjektet?	26
4.11: Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart ved motiv for deltakelse i prosjektet	27
4.12: Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart ved oppfatning av tidspunkt for når samarbeidet fungerte i prosjektet	27
4.13: Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart med oppfatning av om arbeidsformen favoriserte enkelte deltakere	28
5.1: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole A	50
5.2: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole B	58
5.3: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole C	66
5.4: Sumscore for lærere, foreldre, elever og skole fordelt på ulike prosjektfaser basert på foreldre og læreres vurdering	69
5.5: Gjennomsnittsverdier for foreldres og læreres vurdering av resultat, egen forventning, barns oppfatning og ny deltakelse	70

SAMMENDRAG

Problemstillinger

I notatet evalueres prosjektene "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet". Begge inngår som deler i et større fylkeskommunalt program for barn og unges fysiske oppvekstmiljø i Nord-Trøndelag.

For begge prosjektene gjelder følgende hovedproblemstillinger i prioritert rekkefølge;

1. Hvordan er barn og unges medvirkning, dvs direkte og indirekte deltakelse og innflytelse i ulike deler av prosjektene?
2. Hvordan er prosjektorganisering, samarbeidsrelasjoner mellom ulike aktører, rekruttering og mobilisering av deltakere på prosjektarenaer, og hvilke resultater har prosjektene gitt?

Teori og metode

Tilnærmingen bygger på ulike teoretiske modeller for medvirkning¹.

Metodisk er evalueringene av "Våre møteplasser" basert på triangulering av kvalitativ og kvantitativ metode, dvs en kombinasjon av spørreskjema (postenquete) og ustrukturerte gruppeintervju. Representanter fra 15 av de 16 møteplassene besvarte spørreskjemaene. Tre møteplasser er besøkt, og elever og styringsgruppe for prosjektene er intervjuet i grupper.

Evalueringen av "Skolen i oppvekstmiljøet" er primært basert på gruppeintervju av elever, lærere og foreldre ved de tre skolene som deltar i prosjektet. I tillegg har lærere og foreldre på individuelle basis besvart et kort spørreskjema.

Våre møteplasser

I møteplassprosjektene har barns medvirkning foregått i konseptutvikling og planlegging. Årsaken er at et flertall av prosjektene ennå ikke er ferdigstilt.

---

¹ Jevnfør publikasjoner av Sletterød, 1985, 1991 samt Skjeggedal & Sletterød, 1991 og Sletterød & Sønstebo 1995.

Barn har deltatt i utforming av fundamentale premisser og i utforming av strategier, men måten de har deltatt på og graden av innflytelse varierer stort. Arbeidsmetodene som de lokale møteplassprosjektene har anvendt seg av, har i variabel grad tatt hensyn til barns interesser og rettigheter samt klart å skape *likeverdige forhandlingssituasjoner*.

Både deltakelse og innflytelse skaper ubønhørlig forventninger til såvel gjennomføringsprosessen (f.eks dugnad/opplegg og involvering av deltakere) samt til hvordan den endelige produktet resultatet fremstår. Samtlige prosjekter har bare i ubetydelig grad innfridd slike forventninger eller eksplisitt kunne garantere samsvar mellom konsept og ferdig produkt. Forpliktelse vet vi er en funksjon av hvorvidt det er samsvar mellom det konsept en har bidratt til utformingen av, og endelige produktet. Er det samsvar vil sjansene for at møteplassen oppleves som "barnas produkt" være større og dermed utvikle eiendomsfølelse. Forpliktelse er ofte synonymt med eiendomsfølelse. Forekomst av eiendomsfølelsen forteller oss at medvirkningsprosessen har vært meningsfull eller at har skapt opplevelse av fremmedgjorthet. Meningsfullhet er proporsjonal med graden av personlig investering. Derfor kan medvirkningen i prosjektforløpet være meningsfull i enkelte faser og fremmedgjort i andre. Det er også fullt mulig å kunne delta lite, men allikevel være til nytte. For noen kan det både være en ønskelig og meningsfull medvirkning.

Medvirkningsmodellen viser at en må stille krav til deltakelse og innflytelse i alle fasene. På bakgrunn av dette kan en slutte at for flesteparten av møteplassprosjektene er ikke barns medvirkning ferdig etter at konsept- og planleggingsfasen er over. Det blir like viktig å involvere dem i dugnadsarbeid og ferdigstilling. Samlet sett vil medvirkningen under hele prosjektperioden skape et bilde av den personlige investeringen og opplevelsen av meningsfullhet hos aktørene.

Selv om våre merknader kan virke kritiske, bygger de stort sett på medvirkningen i to faser av prosjektet. For de fleste prosjekter gjenstår ferdigstilling og vurdering av det ferdige produktet.

De viktigste utfordringene en må finne faglige og metodiske løsninger på for å skape en integrert medvirkningsprosess er; *når, i forhold til hva og hvordan bør:*

- 1) Barns og unges interesser ivaretas av en voksen med barnefaglig kompetanse?

- 2) Barn og unge høres direkte, og hvordan bør slike uttalelser tolkes og bearbeides?
- 3) Barn og unge medvirke på egne premisser?

En optimal medvirkningsprosess vil altså kunne kombineres på mange måter. Det finnes heldigvis ingen prototype på det en kan kalle god medvirkningsprosess. Det finnes altså mange muligheter for å komponere slike.

På mange områder kan barn oppfattes synonymt med "ressurssvake grupper". Erfaringer fra barns medvirkning bør derfor ha generell interesse for planleggingsprosesser, og ikke minst der det involveres grupper som trenger spesialbehandling for å oppnå likeverdig posisjon i forhandlinger og beslutningsprosesser.

Gjennom alle prosjektene er det skapt kimer til nytenking omkring barn og barns medvirkning. I de fleste prosjekter har barn derimot fått en underordnet posisjon. Det beskriver en situasjon der avmektige eller ressurssvake grupper, eksempelvis barn, som strategi for å mestre deltakelsen, aktivt og bevisst underordner seg og handler på grunnlag av de voksne sine premisser.

I noen få prosjekter har barn blitt noe "overkjørt" av de voksne, slik at deres interesser og preferanser er blitt undertrykt. Det har enten tatt form som *medvirkningsformynderi* fra skolens side eller som *symbolsk deltakelse* fra styringsgruppens side.

Skolen i oppvekstmiljøet

Tre skoler deltar i prosjektet. Ved to av skolene er prosjektet ferdig gjennomført, men ulike videreføringstiltak er planlagt og vil bli gjennomført. Ved den tredje skolen gjenstår det meste av gjennomføringsfasen. Ulike delprosjekt er igangsatt ved de tre skolene. Tematisk kan delprosjektene i hovedsak grupperes i utemiljø, innemiljø og kosthold. Viktige og kritiske erfaringer for barns medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljøet er:

Den vanskelige planleggingsfasen?

Utfordringen er å utforme møtene eller arena-aktivitetene slik at de er tilpasset barn og voksne i fellesskap, og ikke slik at barn ensidig tilpasses de voksne planleggingsformene.

Den enkle gjennomføringsfasen?

Mens planleggingsfasen fremstilles som vanskelig, blir selve gjennomføringen ofte fremstilt som enkel mht barns medvirkning. Dette stemmer ikke med inntrykkene vår fra de tre skolene. Faktisk er det i planleggingsfasen spesielt samt i ideutforming, at barn har deltatt mest og hatt størst innflytelse. Det er en utfordringen å utforme medvirkningsmodeller for barn i gjennomføringsfasen. En mulig løsning er å legge deler av arbeidet inn i undervisningen, slik noen har gjort i planleggingsfasen.

Nærhet i tid

Barna er veldig resultatorienterte i tid, mens foreldre er veldig produktorienterte. Det er viktig at det gjennom planprosessen, via barns medvirkning, skapes tiltak som de høster raske resultater av. Langsiktige effekter og resultater bør komplettere de kortsiktige slik at de danner en helhet. Det er bedre å jobbe hyppig med småprosjekt, enn å jobbe med ett stort prosjekt en eneste gang.

Informasjon

Alle klassene gav til kjenne en viss frustrasjon, fordi de ikke viste hva som ville skje fremover. I senere prosjekter bør informasjonen til og fra elevene tillegges større vekt. Bedre informasjon kan også være et ledd i å justere barnas forventninger.

Skyhøye forventninger?

Vårt generelle inntrykk er at de fleste barna hadde større forventninger til prosjektene enn de som var blitt innfridd. Utfordringen blir derfor å det skape forventninger om resultatet som lar seg realisere, og derved gjør at det ferdige produktet blir mulig å gjenkjenne for barna.

Tverretatlig kommunal deltakelse som starthjelp

Når prosjektet er startet og konseptet utformet, så har den tverretatlige kommunale deltakelsen på mange måter utspilt sin rolle. Kun i tilfeller hvor kommunal deltakelse er naturlig, bør de bli involvert i fortsettelsen.

Prosjektledelse

Resultatet var best der hvor en lærer hadde prosjektlederansvaret for hele prosjektet og lærerne var ledere i de ulike arbeidsgruppene. En utfordring blir derfor å finne løsninger slik at lærerne kan gå aktivt inn i prosjektene i samarbeid med både elever og foreldre. Dette krever at de har muligheter til å delta noe etter vanlig arbeidstid.

Reell innflytelse eller symbolsk deltakelse?

Det finnes eksempler på at barna innledningsvis ble bedt om synspunkter, mens de voksne overtok resten av prosessen, med det argumentet at barna var blitt hørt og at det var deres ideer som lå til grunn og ville bli realisert. Det er viktig at utforming og gjennomføring betraktes som integrerte prosesser.

Oppsummering

Gjennom programsatsingene på barn og unges oppvekstmiljø er det gjennomført et pilotprosjekt som er enestående i landssammenheng. De mange lokale prosjektene som er igangsatt i fylket, har bidratt til å spre en ny tenkning om medvirkning fra barn og unge i utforming av oppvekstmiljøet. Det er gjennomført mange positive prosesser og flere prosjekter har gitt gode resultater.

Til tross for dette viser også erfaringene at det kan være vanskelig å gi barn reell medvirkning, dvs at de i tillegg til deltakelse og forventninger også har innflytelse og forpliktelser. Dette kan skyldes at barn faller mellom to stoler da deres interesser er på kollisjonskurs med verdier som de voksne hevder både i produksjons- (kommunal plansammenheng) og reproduksjonssfæren (skole- og foreldresammenheng).

I produksjonskonteksten utdefineres barn fordi de ikke kan bidra til å realisere målet om effektivitet og økonomisk lønnsomhet. Barn må derfor gis en sterkt styrt og klart avgrenset medvirkning på mindre ubetydelige deler i prosjektet. Det utvikles en *symbolsk medvirkning*. I reproduksjonskonteksten inndeferes barn i den forstand at de må disiplineres og gjøre det som man sier de skal gjøre. Medvirkningen blir derfor omtrent lik den som produksjonskonteksten setter krav om, men det er en viktig forskjell, fordi skolen oppriktig ønsker at barns interesser skal ivaretas, men oppfatter at lærerne og foreldrene er de beste til å ivareta disse ikke barna selv. Det utvikles et *medvirkningsformynderi*. I begge tilfelle får barn omtrent ingen sluttkontroll over prosjektet.

Resultatene viser mange eksempler på at samhandlingen mellom barn og voksne har skjedd på en helt annen måte enn tidligere, barn er blitt tatt mer på alvor, de har deltatt mer og har hatt større innflytelse på utforming av det fysiske oppvekstmiljøet. Til tross for dette er det få voksne som uttrykker muligheter for å endre tilvante arbeidsmåter slik at barns medvirkning naturlig inngår som en del av arbeidssituasjonen i de tilfelle det er aktuelt. *En grunnleggende utfordring i arbeidet med å bedre barn og unges med-*

virkning i saker som angår deres hverdag, blir derfor å utvikle egne samhandlingsmodeller, og ikke tilpasse barns medvirkning ensidig til en voksen kontekst.

Ønsket om at barn og unge i større grad skal bringes inn på arenaen for å kunne medvirke i utformingen av det fysiske nærmiljøet, må også innebære et oppriktig ønske fra de voksnes side om annet resultat. For å lykkes med dette er det nødvendig å frigjøre seg fra dagens systembettinget praksis, dvs at det egentlig ikke er noe eksplisitt ønske om annet resultat. Når barn skal medvirke, kommer en ny gruppe med helt andre forutsetninger og kunnskaper på arenaen. Da må også aktivitetene og prosessene på samarbeidsarenaene endres, dvs nye samhandlingsformer må utvikles.

1. INNLEDNING

Notatet presenterer resultatene fra evalueringen av prosjektene; "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet". Begge inngår som deler i et større fylkeskommunalt program for barn og unges fysiske oppvekstmiljø i Nord-Trøndelag.

Notatet er skrevet med stor respekt for elever, ungdommer, foreldre, lærere, kommunale ansatte, folk fra frivillige organisasjoner, m.fl, som mange steder har lagt ned et imponerende arbeid og innsats. Spesielt er vi imponert over den frivillige innsatsen. Alle har deltatt i et nybrottsarbeid, hvor målsettingen har vært å involvere barn og unge i samspill med voksne i planlegging og gjennomføring av konkrete arbeidsoppgaver utradisjonelle måter. Det har dreid seg om å la barn og unge få delta, bestemme, prioritere, få ansvar, kort sagt ta barn og unge på alvor og la dem medvirke i utforming av deres eget fysiske skole- og nærmiljø.

For de fleste voksne deltakerne i prosjektene, har dette betydd en ny måte å arbeide med og sammen med barn på. Derfor har det vært mye prøving og feiling. Noen har selvsagt lykkes bedre enn andre. Både positive og negative erfaringer med barn og unges medvirkning bli trukket fram i notatet. De negative merknadene er ikke til forringelse for den imponerende frivillige innsatsen som er utført mange steder i fylket, men ledd i en erfaringsoppbygging for å utvikle barn og unges medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljøet.

1.1 Bakgrunn

En regional oppfølging av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Brudtlandkommisjonen) har i fylkeskommunal regi i Nord-Trøndelag, skjedd gjennom miljøpolitisk program. Ett av tre hovedsatsingsområder har vært "barn og unges fysiske oppvekstmiljø". Temaet er videreført i et oppfølgingsprogram for perioden 1992-95. Programmet har følgende målsetting (Nord-Trøndelag fylkeskommune, Arealplanavdelingen, 1993);

Oppvekstprogrammet skal bidra til å bedre det fysiske oppvekstmiljøet i Nord-Trøndelag, men skal ivareta helheten ved å betrakte sammenhenger mellom det fysiske, sosiale psykososiale og kulturelle miljøet.

Det er iverksatt ni ulike tiltak rettet mot forskjellige aldersgrupper i Nord-Trøndelag i alderen 0-20 år. To av disse er "Våre møteplasser" og "Skolen i nærmiljøet".

Prosjektet "Våre møteplasser" er gjennomført i 16 av fylkets kommuner. Hver kommune har mottatt 50.000 kroner fra fylkeskommunen til opparbeiding av en møteplass. Fylket definerer en møteplass som *"et avgrenset geografisk område og de planlagte og tilfældige aktiviteter som skjer der"*. Utformingen av møteplassen skal både ivareta den fysiske og estetiske utformingen, og mulighetene for det sosiale og kulturelle samspillet. Den kanskje viktigste målsettingen for prosjektet er at barn og unge skal medvirke både i planlegging og utforming av møteplassene. I tillegg skal deres forståelse for sammenhengen mellom gode fysiske og visuelle miljø og det sosiale/kulturelle miljø øke.

"Skolen i oppvekstmiljøet" er blitt gjennomført ved tre skoler i fylket. Formålet med prosjektet har vært å vise hvordan et skolemiljø kan utvikles og forbedres i en stor bredde. Barns medvirkning og medansvar både i planlegging og utføring er sentral.

1.2 Problemstillinger

Prosjektene er omfattende, og mange innfallsvinkler til evalueringen hadde vært mulig. I samarbeid med oppdragsgiver er det foretatt avgrensning og valg av hovedproblemstillinger. For begge prosjektene gjelder i prioritert rekkefølge følgende hovedproblemstillinger;

1. Hvordan er barn og unges medvirkning, dvs direkte og indirekte deltakelse og innflytelse i ulike deler av prosjektene?
2. Hvordan er prosjektorganisering, samarbeidsrelasjoner mellom ulike aktører, rekruttering og mobilisering av deltakere på prosjektarenaer, og hvilke resultater har prosjektene gitt?

En nærmere diskusjon av hva vi legger i medvirkning og hvordan dette forholder seg til prosjektfaser, aktører, osv, blir gjort i kapittel 2. En nærmere presisering og tilpassing av problemstillingene til egenarten ved de to ulike prosjektene; "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet", blir gjort i kapittel 4 og kapittel 5.

1.3 Oppbygging av arbeidsnotatet

Notatet består av 6 kapitler. I kapittel 2 beskrives medvirkningsmodellen som er det teoretiske tankegodset som er lagt til grunn i evalueringene. Kapittel 3 beskriver evalueringsmetode, dvs hvilken fremgangsmåte som er brukt i evalueringen. Både kapittel 2 og 3 har en teoretisk karakter, og

lesere som kun er interessert i resultater og erfaringer, kan gå direkte til kapittel 4.

I kapittel 4 presenteres resultatene fra evalueringen av "Våre møteplasser". Resultatene er basert både på spørreskjema som er sendt til alle møteplassprosjektene og besøksrunde til tre utvalgte møteplasser (case-studier).

På tilsvarende måte blir evalueringresultatene for "Skolen i oppvekstmiljøet" presentert i kapittel 5. Her baseres resultatene på intervjudata samlet inn ved besøk ved alle tre skolene som er med i forsøket. I tillegg har lærere og foreldre fylt ut et enkelt spørreskjema på individuell basis. Til slutt i kapittel 6, oppsummeres generelle erfaringer fra de to prosjektene, og sentrale utfordringer fra arbeid med barns medvirkning.

2. MEDVIRKNING

2.1 Hva er medvirkning

Medvirkning består av to uavhengige, men samtidig innbyrdes avhengige prosesser, nemlig deltakelse og innflytelse. Tankegangen er at deltakelse skal resultere i innflytelse, samt at innflytelse skal legitimere deltakelse. Til prosessene deltakelse og innflytelse korresponderer subjektive tilstander. Deltakelse forutsettes å resultere i forventning, mens innflytelse forventes å resultere i forpliktelse. At ens egen innsats eller bestrebelser skal resultere i noe med verdi for en selv, skaper ubønhørlig visse forventninger.

Innflytelse skaper forpliktelse fordi det automatisk innebærer ansvar ikke bare for egen, men også alle andre impliserte parters situasjon. Forpliktelse underbygger deltakelse, da ansvar bare kan skjøttes gjennom deltakelse med de som har interesse i samme hendelse.

Forventninger på sin side aktualiserer innflytelsen, fordi deltakelse skaper en ny situasjon med nye muligheter som bare kan utnyttes gjennom aktiv deltakelse. På denne måten er tilstander og prosesser i samspill med hverandre, og det betyr at det utvikles en indre logikk i medvirkningen som kan uttrykkes billedlig gjennom "medvirkningsmodellen".

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkningsmodellen

Figuren viser at medvirkning kan forstås på to måter; både som en prosess og som subjektive tilstander hos de som deltar i prosessen. Medvirkning kan måles og evalueres rent objektivt som graden av deltakelse og innflytelse, og subjektivt som den enkeltes opplevelse av forventning og forpliktelse. På grunnlag av denne tankegangen kan vi utlede to strategier for medvirkning:

- 1) deltakelse - forventning - innflytelse - deltakelse
- 2) innflytelse - forpliktelse - deltakelse - innflytelse

Vi ser at strategi 1 har deltakelse både som utgangspunkt og mål. Ved å spille på at situasjonen endrer seg gjennom deltakelse, skapes nye forventninger til resultatet av egen innsats. Det bidrar til å øke deltakelsen. Dette kan vi kalle mobiliseringsstrategien.

Strategi 2, som vi kan kalle solidaritetsstrategien, går på at aktører med makt og innflytelse må erkjenne at kontroll over andres interesser forplikter og nødvendiggjør egen og andres deltakelse.

2.2 Utviklingssituasjoner

Ved å sammenstille deltakelse og innflytelse i en firefeltstabell, kan vi konstruere en typologi over utviklingssituasjoner:

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Typologi over utviklingssituasjoner

Sammenstillingen i figuren skaper 4 mulige utviklingssituasjoner;

- I. Lav deltakelse og liten innflytelse fra storparten av deltakerne illustrerer en situasjon der noen få aktører både driver og utformer prosessen etter eget for godtbeholdende. Dette kan vi kalle *prosesserobring* (Sletterød, 1985). Flesteparten av aktørene, ofte de som er rekruttert fra svake grupper, isoleres og neglisjeres, dvs utdefineres av prosessen.
- II. Høy deltakelse, kombinert med liten innflytelse over endringsprosessen, karakteriserer en situasjon der man tvinges til å delta på noe man ikke har innflytelse over. Det hele får et skinn av *symbolsk deltakelse*, man blir et altså et gissel for en utvikling man reelt ikke har hatt innflytelse på utformingen av. De som kontrollerer prosessen inn-definerer og ufarliggjør "ressurssvake" grupper herunder barn.
- III. Liten deltakelse og stor innflytelse fra en liten gruppe med stor makt, tegner en situasjon der noen sentrale aktører med makt *"trer løsninger ned over hodet på folk"*. Her kontrolleres betingelsene for andres handlinger av de som har det ideologiske og materielle hegemoniet, mao. de som behersker retorikken (språket) og som har makt og som kontrollerer sanksjonsmidlene.

IV. Stor deltakelse og stor innflytelse skaper en demokratisk situasjon. Prosessen er både deltakerbasert og deltakerstyrt. Det betyr at deltakere fra svake grupper, som f.eks barn, deltar på lik linje med de som har det ideologiske og materielle hegemoniet, og at de også har samme grad av innflytelse på sluttproduktet, dvs like stor sluttkontroll over hendelsen. Situasjonen karakteriseres av at deltakerne inngår i et *"likeverdige samarbeid/medvirkning"*.

2.3 Utviklingsopplevelse

Til hver av utviklingssituasjonene svarer et sett med subjektive tilstander hos de involverte parter, og fremkommer som et resultat av kombinasjoner av forventning og forpliktelse. Opplevelsen vil variere alt etter om det er snakk om barn, foreldre, lærere eller kommunale deltakere.

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Typologi over deltakerne utviklingsopplevelse

I rute I i figuren hersker en tilstand av likegyldighet, man er uinteressert og lar seg ikke motivere. I rute II hersker følelsen av å være tilsidesatt eller forsmådd. Man har bidratt med mye, men får lite igjen for sin innsats. I rute III føler deltakerne at en faktisk blir tvunget til å legge forholdene til rette for noe som en har små forventninger til vil ha verdi for en selv. I rute IV finner vi deltakere som er motiverte for utvikling og endring, fordi de opplever både å bli hørt, og at deres behov, preferanser og verdier settes på dagsorden.

2.4 Medvirkning i prosjektutvikling

Vi kan karakterisere prosjekt ved å si at de gjennomløper 4 faser:

- 1) Konseptutvikling
- 2) Planleggingsperiode
- 3) Realiserings-/gjennomføringsperiode
- 4) Resultat/produkt

Medvirkning er en kontinuerlig prosess under hele prosjektforløpet. De elementer som utgjør medvirkning er; deltakelse, innflytelse, forventning og forpliktelse. De enkelte faser i prosjektforløpet aktualiserer i varierende grad de ulike elementene i medvirkning. Følgende figur viser hvilke elementer som er viktig i de ulike faser av prosjektet.

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkning i prosjektutvikling

Figuren forteller oss at det er viktig med deltakelse i utviklingen av konseptet, fordi det legger avgjørende føringer på det som bør/kan skje i det videre forløpet. Dette kan vi kalle; *deltakelse i utforming av fundamentale premisser*. Det er også viktig med deltakelse i planleggingen der flere aktører samarbeider på arenaer², og hvor det kreves og forutsettes at en skal

² For å studere denne aktiviteten kan en nytte en arenamodell. Denne presenteres senere i kapittel 6.

argumentere, hevde interesser og rettigheter samt forhandle seg fram til kompromiss som er akseptable for alle impliserte. Dette kan vi kalle; *deltakelse i utforming av strategier*. Av dette følger at det er viktig å ha innflytelse i planprosessen (teoretisk innflytelse) og realiseringsfasen (praktisk innflytelse). Praktisk innflytelse handler om å sikre/kontrollere at planer/kompromiss gjennomføres slik det var enighet om.

Både deltakelsen og innflytelsen skaper ubønhørlig forventninger til såvel gjennomføringsprosessen (f.eks dugnad/opplegg og involvering av deltakere) samt til hvordan det endelige produktet/resultatet fremstår.

Forpliktelse kan oppfattes synonymt med eiendomsfølelse. Forekomst av eiendomsfølelse avspeiler om medvirkningsprosessen har vært meningsfull, eller hvorvidt grupper er blitt fremmedgjort (tilsidesatt/neglisjert etc). Meningsfullhet er proporsjonal med graden av personlig investering. Styrken på den personlig investeringen avspeiler graden av deltakelse og innflytelse, samt styrken på forventningene den enkelte aktør har utviklet. Forpliktelse utvikles dersom det er samsvar mellom konseptet en har bidratt til utformingen av og endelige produkt. At det oppleves som "mitt produkt", altså et resultat av mine ideer, er en god indikasjon på eiendomsfølelse.

Tabell 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkningskartlegging

PROSJEKT-FASER	DELTAKELSE	INNFLYTELSE	FORPLIKTELSE	FORVENTNING
KONSEPT				
PLANLEGGING				
REALISERING				
RESULTAT/ PRODUKT				

For hver aktørgruppe (barn, lærere, foreldre, kommunale deltakere) fylles inn om de har deltatt, hatt innflytelse etc (f.eks gradering av ingen, lav, middels og høy) i prosjektets ulike faser. Det vil gi et helhetsbilde av medvirkningen.

2.5 Deltakertypologi og deltakertypenes aktivitetsfelt

Tabell 2. *Feil! Ukjent bryterargument.*: Deltakertypologi

INSIDERS	Medvirket i hele prosjektforløpet, dvs alle faser.
OUTSIDERS	Medvirket i enkelte faser (avhoppere/påhoppere) av prosjektet.
PERIFERE	Ikke direkte involvert i noen faser, men allikevel innflytelse over prosjektet i kraft av egen posisjon/status/autoritet (passiv medvirkning)
EKSTERNE	Aktører som har medvirket i en fase og som ikke er rekruttert fra lærerne, foreldre eller kommuneorganisasjonen (eksempelvis aktører som yter konsulentbistand).

Medvirkning betyr samlet effekt av aktørenes deltakelse og innflytelse i de ulike faser av prosjektet. Med basis i kriteriene for de ulike typer medvirkning kan vi karakterisere barn, lærere, foreldre, offentlige og private aktørers deltakelse og innflytelse og gi en begrunnelse for denne. Det kan også fremstilles grafisk som et aktivitetsfelt/-rom for de ulike typer aktører.

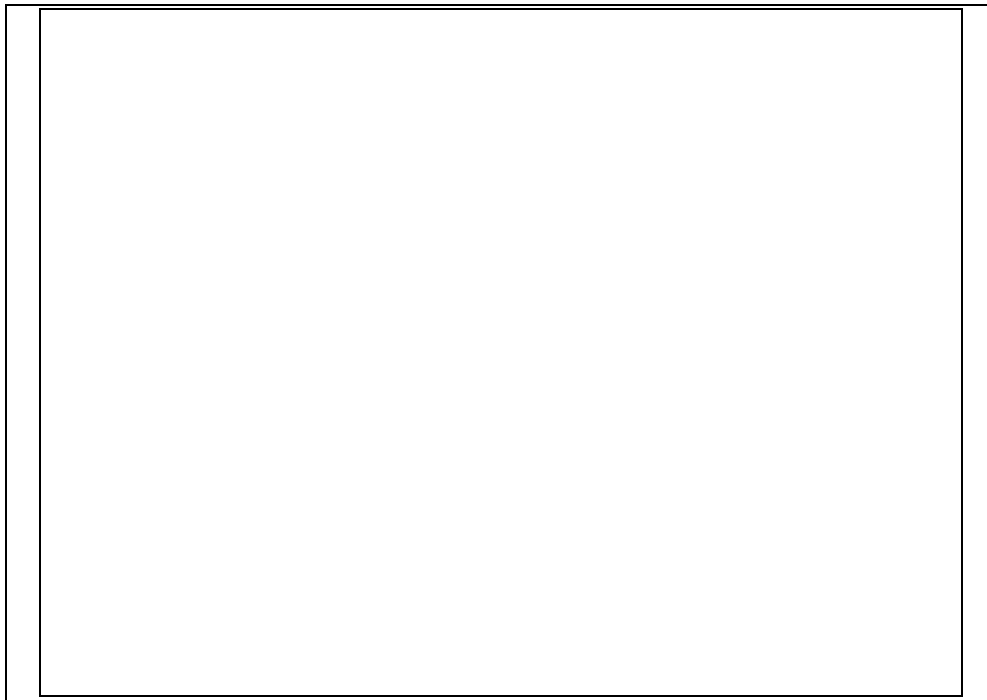
Aktivitetsfeltet kan tegnes dersom en har data for aktørenes medvirkningen i de ulike faser av prosjektet. For fremstillingens skyld kan en i første omgang nytte lav og høy medvirkning, i praktisk analyse vil en måtte nyansere mer finmasket mellom f.eks lav (ingen), middels og høy (mye) medvirkning. En forutsetningen er klare kriterier for dette.

I praksis må man lage indeksverdier på medvirkning for hver kategori for å utforme sikre aktivitetsfelt. I denne sammenheng nyttes feltet som et pedagogisk virkemiddel i diskusjon av medvirkning.

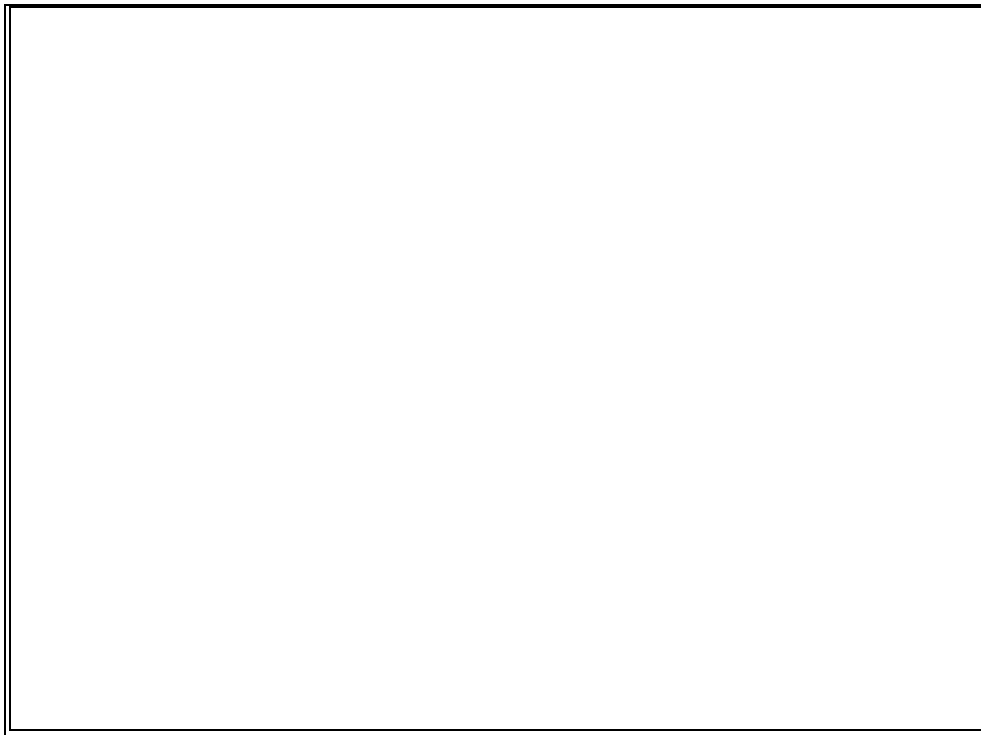
Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Eksempel på insidernes aktivitetsfelt

I praksis vil selvsagt insidernes aktivitet også variere i de ulike faser, men poenget er at de har deltatt og hatt innflytelse i alle.

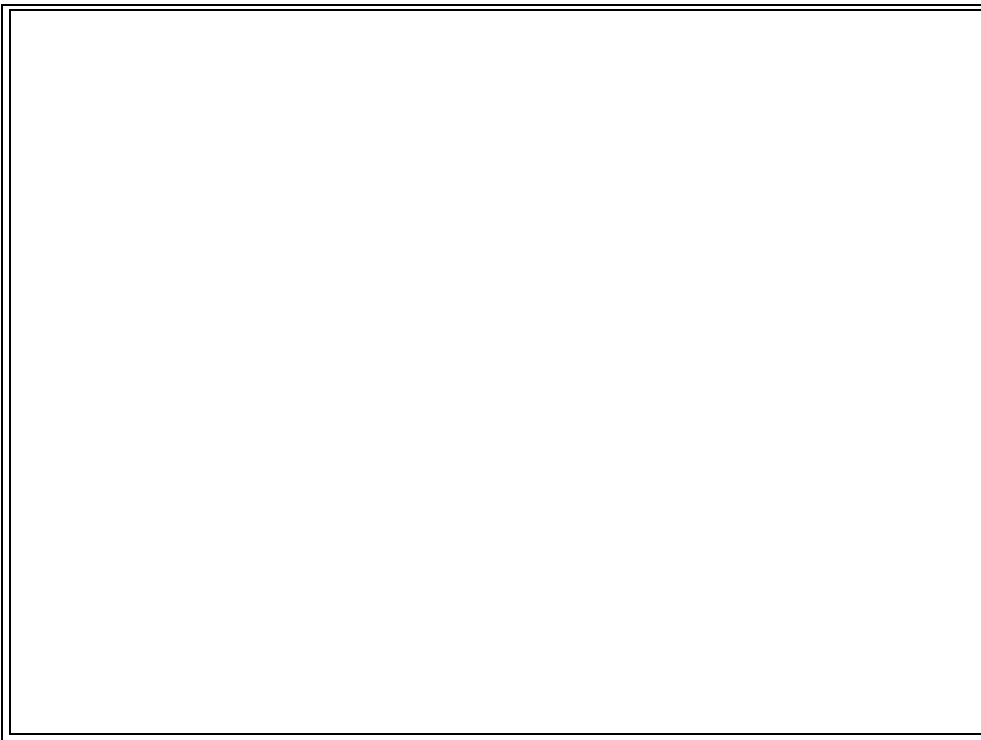

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Eksempel på outsiders aktivitetfelt

Outsiderne kan være mer eller mindre borte fra 1-2 faser for så å medvirke intenst i andre.

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Eksempel på de periferes aktivitetsfelt

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Eksempel på de eksternes aktivitetsfelt

2.6 Revidering av medvirkningsmodellen

En kan revidere medvirkningsmodellen ved å bringe inn motivasjonsteori³, dvs skille mellom deltakelse som å være indre- eller ytre-motivert. Med indre-motivert menes deltakelse som ledd i selvrealisering, ved at f.eks egne interesser eller ambisjoner oppfylles gjennom aktiv deltakelse. Ytre-motivert deltakelse betyr forventninger eller krav til deltakelse fra andre aktører enn en selv, og at det innebærer "kollektiv-basert selvrealisering". Med det forstås f.eks at skolens, kommunens eller det sosiale fellesskaps interesser realiseres gjennom deltakelsen til en aktør som representerer den aktuelle gruppen.

I og med at modellen forutsetter at deltakelse skal resultere i innflytelse, kan vi skille mellom indre- og ytre-basert innflytelse. Spørsmålet er om innflytelsen fremstår som et resultat av representasjon av egne eller andres (barnas, skolens, kommunens, foreldrenes, dvs et fellesskaps) interesser. Derfor vil forventning om innflytelse basert på indre- eller ytre-motivasjon være ego- eller kollektivorientert. Den forpliktelse man opplever som konsekvens av innflytelsen man får, vil altså enten være kontrollert av en selv (ego-kontrollert) eller kontrollert av den aktør man representerer (kollektiv-kontrollert). Dersom man deltar på en arena og representerer en aktør-gruppe, vil denne gruppen søke å disiplinere representanten slik at han hevder slike synspunkter og bidrar til typer beslutninger som dem man representerer ønsker man skal fremme. I dette tilfellet kan en derfor si at forpliktelsen er kollektiv-kontrollert.

Den reviderte modellen er vist i figur 2.9:

---

3 Motivasjonsteorien som ligger til grunn for tenkningen finnes i Gjesme & Bø, 1987, Deci, 1975, Bjørvik, 1993 og Schein, 1983. I dette arbeidsnotatet presenteres og drøftes ikke teorien.

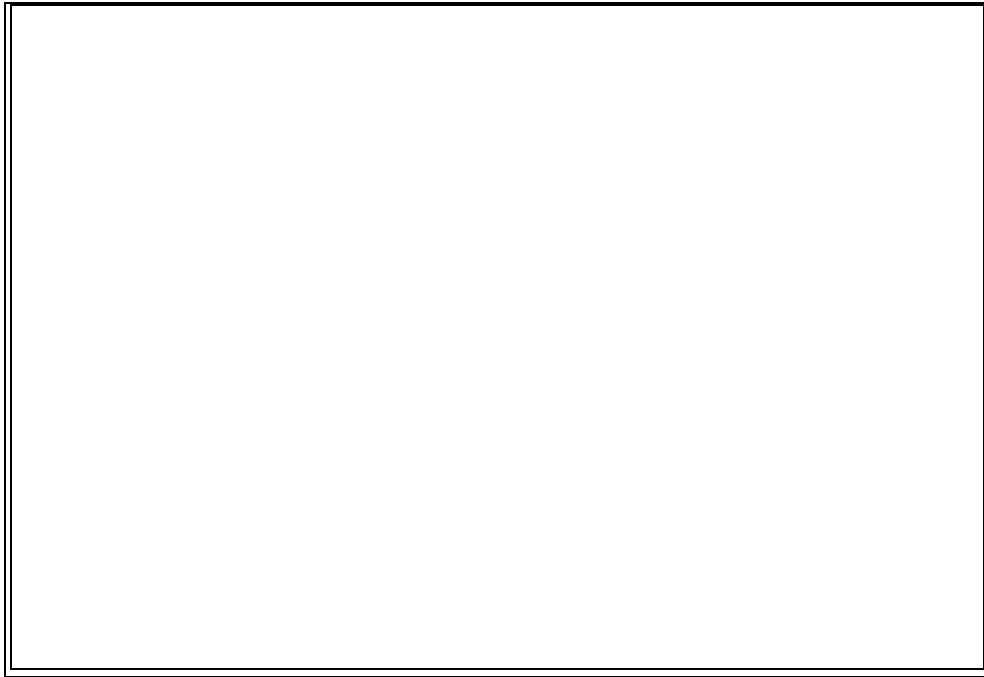

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Revidert medvirkningsmodell

Hva er optimal medvirkning, og hva sier modellen om betingelser for optimal medvirkning? Optimal medvirkning utvikles dersom ego- og kollektivorientert forventning og ego- og kollektivkontrollert forpliktelse faller sammen slik som vist i figur 2.10. Optimal medvirkning kan realiseres på flere måter, men for vår del er det viktig å skille mellom to hovedformer og hovedbetingelser:

- 1) Indre-motivert deltakelse - ego-motivert forventning - indre-basert innflytelse - ego-kontrollert forpliktelse
- 2) Ytre-motivert deltakelse - kollektivorientert forventning - ytre-basert innflytelse - kollektiv-kontrollert forpliktelse

Dette er to idealtypiske hovedformer for optimal medvirkning der 1) går på individuell medvirkning (deltakerdemokrati) og 2) på kollektiv medvirkning gjennom individuell representasjon (representativt demokrati). Ved hjelp av et slikt skjema kan en beskrive de enkelte aktørers medvirkning som et samspill mellom deltakerdemokratiske former og grader av representativt demokrati.

Figur 2. Feil! Ukjent bryterargument.: Optimal medvirkning

3. METODE

Med utgangspunkt i problemstillinger og ressurser som er stilt til disposisjon for evalueringen, er det ikke prioritert å foreta noen grundig diskusjon av valg av metode, datagrunnlag, -kvalitet og validitet, osv. Metodekapitlet er i hovedsak en presentasjon av fremgangsmåten i evalueringen. Først presenteres valg av evalueringstype i punkt 3.1, deretter metodevalg og metodebruk i de to devalueringene; "Våre møteplasser" og "Skolen i nærmiljøet", henholdsvis punkt 3.2 og punkt 3.3. Til slutt i punkt 3.4, presenteres stikkordsmessig noen hovedtema for intervju.

3.1 Valg av evalueringstype

Det finnes mange typer evaluering og evalueringsdesign. Et viktig skille går mellom produktevaluering og prosessevaluering. Førstnevnte fokuserer i stor grad på mål/resultat, før-/ettervurdering, "input - output"-analyser og er basert på entydige årsaks- og virkningsforhold, og søken etter sosiale "lovmessigheter". Kvantitative metoder dominerer i produktevaluering. I prosessevaluering derimot står selve prosessen og gjennomføringsbetingelsene i fokus. I prosessevaluering blir fortolkning og dybdeforståelse viktig, bl.a med tanke på læring og utvikling, og kvalitative metoder dominerer.

Evalueringen er basert på hovedproblemstillingene presentert i kapittel 1. Medvirkningsmodellen, som er diskutert i kapittel 2, er det viktigste teoretiske fundamentet for evalueringen. Både problemstillinger og teoretisk forankring legger vekt på prosess og dynamikk i samhandlingen mellom aktørene. Evalueringen er hovedsaklig prosessorientert og basert på kvalitative metoder, men den er supplert med elementer av produktorientert evaluering, fordi resultater og tilnærming til barns medvirkning er vurdert i forhold til mål og krav stilt av fylkeskommunen.

Evalueringen er i stor grad retrospektiv, dvs at historiske prosesser søkes rekonstruert, og viser ett tverrsnitt av prosjektene på ett tidspunkt.

Oppdragsgiver, den fylkeskommunale prosjektkoordinator for oppvekstprogrammet for barn og unge i Nord-Trøndelag, har deltatt aktivt i utforming av evalueringen, som organisator av besøksrundene, deltakelse i alle intervju og som diskusjonspartner.

3.2 "Våre møteplasser" - metode

Det gjennomføres møteplassprosjekter i 16 kommuner i fylket. Selv om prosjektet fra fylkeskommunens side er ferdig, er det ingen av møteplassprosjektene i kommunene som er ferdig gjennomført på evalueringstidspunktet.

Med utgangspunkt i prosjektets ressursrammer, var det ikke aktuelt å besøke alle møteplassene, og man valgte derfor å kombinere et kvantitativt og et kvalitativt opplegg for informasjonsinnhenting.

3.2.1 Postenquete - studie

I vedlegg 1. finnes spørreskjemaet som ble benyttet. Spørreskjemaet operasjonaliserer medvirkningsmodellen som er presentert i kapittel 2. Spørreskjemaet ble sendt til alle møteplassprosjektene. Aktuelle samarbeidsparter ved de ulike møteplassene mottok skjemaet, i første rekke skoler, kommunale representanter, næringslivsrepresentanter, frivillige organisasjoner som ungdomslag, velforeninger, osv. Utvalget som ble tilsendt spørreskjema ble identifisert av fylkeskommunen. Tabell 3.1 viser svar fordelt på kommuner i fylket.

Tabell 3. Feil! Ukjent bryterargument.: Antall utsendte spørreskjema og svar fordelt på kommune

Kommune	Antall utsendte skjema	Antall svar
Steinkjer	9	6
Namsos	6	6
Meråker	5	1
Frosta	4	0
Levanger	6	4
Namdalseid	7	3
Inderøy	5	3
Snåsa	5	2
Røyrvik	7	5
Namsskogan	3	2
Grong	3	1
Høylandet	5	4
Overhalla	4	4
Flatanger	5	3
Nærøy	6	1
Leka	5	2
Sum	85	47

Totalt ble 85 spørreskjema utsendt, mens det kom inn 47 svar⁴. Det gir liten mening i å beregne svarprosent i forhold til antallet utsendte skjema, fordi enkelte som mottok spørreskjemaet var svært perifere i forhold til prosjektet. Det er grunn til å tro at mange derfor har unnlatt å svare. I to tilfeller har også to personer som har mottatt spørreskjema sendt inn et felles svar. Dette gjelder for Nærøy og Namdalseid.

Det har imidlertid kommet ett eller flere svar fra 15 av de 16 møteplassprosjektene som evalueringen omfatter. Dette vurderes som et godt og tilstrekkelig til å gi et rimelig representativt tverrsnitt av de voksnes oppfatning av ulike forhold ved møteplassprosjektene herunder barns medvirkning.

Det er gjennomført en enkel analyse av datamaterialet. Stort sett er univariate frekvenser benyttet, med supplement av noen få bivariate frekvenser, med signifikanstesting.

3.2.2 Case-studier

Postenquete-undersøkelsen gir interessante data om møteplassprosjektene, samtidig som de gir oversikt, men de gir ikke mulighet til å gå i dybden på ulike forhold og prosesser mht medvirkning. Den viktigste gruppen i evalueringen, nemlig barna, har heller ikke kommet til orde gjennom postenqueten. Tre møteplasser ble derfor utvalgt for grundigere studier. Utvelgelsen ble gjort i samarbeid med prosjektkoordinatoren ved fylkeskommunen. NTF har besøkt møteplassene, og elever og styringsgruppe for prosjektene er intervjuet. Disse ble utført som gruppeintervju med hver av de nevnte aktørene. Innholdet i intervjuene er beskrevet i punkt 3.4. I tabell 3.2 er respondentene fordelt på grupper og prosjekt.

Tabell 3. Feil! Ukjent bryterargument.: Respondentgrupper for "Våre møteplasser" - case-studiene

Grupper	Møteplass A	Møteplass B	Møteplass C
Elever	6. klasse	6. klasse	3 elever
Kommune	2	-	
Styringsgruppe	3	5	5

4 Ingen svar fra Frosta skyldes bl.a at prosjektleder har vært sykmeldt. Vedkommende har tatt kontakt etter at analysen er gjennomført. I tillegg er to svar fra andre kommuner kommet inn så sent at de ikke er tatt med i analysen.

Ved møteplass A er to kommunale representanter intervjuet. En av dem var medlem i styringsgruppen for prosjektet. Intervjuet med styringsgruppen her har derfor skjedd uten den kommunale representanten. For de andre to møteplassene har de kommunale representantene vært tilstede når styringsgruppen ble intervjuet.

Intervjuene med styringsgruppen gjelder bare voksne medlemmer. Elevrepresentantene i styringsgruppen er intervjuet sammen med klassen. Ved møteplass C har ikke en hel klasse deltatt i arbeidet, men bare utvalgte elever.

3.3 "Skolen i oppvekstmiljøet" - metode

Skolen i oppvekstmiljøet er gjennomført ved tre skoler i fylket. Antallet skoler tilsier at alle ble involvert i evalueringen. I tillegg til problemstillingene presentert i kapittel 1, er evalueringen basert på fylkeskommunens målsettinger og krav til prosjektet. Disse er presentert i kapittel 5.

Det er valgt en kvalitativ tilnærming supplert med et kort spørreskjema til de lærerne og foreldrene som ble intervjuet. Det ble vurdert som helt nødvendig å komme i kontakt med de som konkret hadde deltatt i prosjektet. Derfor ble det gjennomført besøk ved alle skolene, intervju av de tre mest sentrale gruppene i prosjektet, (elevene, lærerne og foreldrene). De ustrukturerede intervjuene er utført som gruppeintervju med hver av de tre nevnte gruppene. For intervjuguide vises til punkt 3.4. I tabell 3.3 oppsummeres antallet respondenter i de ulike deltakerkategorier for hver skole.

Tabell 3. Feil! Ukjent bryterargument.: Respondentgrupper for "Skolen i oppvekstmiljøet"

Grupper	Skole A	Skole B	Skole C
Elever	8. klasse, 13 elever	5. klasse, 19 elever	5. klasse, 23 elever
Foreldre	1	5	3
Lærere	16 ⁵	7	3

Med en større ressursramme for prosjektet, ville det vært aktuelt å intervju flere respondentgrupper, som f.eks kommunale representanter i styringsgruppen og organisasjoner i nærmiljøet som er trukket inn i arbeidet. I til-

5 Alle lærerne deltok i gruppeintervjuet, men bare de som hadde befattning med prosjektet er oppgitt. Dette tilsvarer også de som besvarte spørreskjemaet som ble utdelt.

legg kunne det vært aktuelt med flere respondenter, og kanskje intervju av enkeltpersoner, ikke bare gruppeintervju.

Under gruppeintervju kan det tenkes at enkeltpersoner vil svare forskjellig enn i situasjoner der de intervjues enkeltvis. Det har vi delvis prøvd å ta hensyn til ved at alle foreldre og lærere som deltok i gruppeintervjuet enkeltvis, fylte ut et kort spørreskjema på slutten av intervjuet. Spørreskjemaet finnes i vedlegg II. Det kan fungere som reliabilitets- og validitetstest ved at svarene som foreldre og lærere gir, kan sammenlignes med den kvalitative analysen. Analysen av spørreskjemaet er gjort ved å sammenligne gjennomsnittsverdier. I praksis er enveis variansanalyse benyttet, og Tukeys HSD-test med signifikansnivå 0,05, er brukt for å identifisere hvilke skoler det er signifikante forskjeller mellom.

3.4 Stikkord for intervjuene

Det ble gjennomført ustrukturerte gruppeintervju med både barn og voksengrupper i de to prosjektene. Det ble ikke utviklet egen intervjuguide, men det ble satt opp en del spørsmål og tema for intervjuene. Nedenfor presenteres i stikkords form, de viktigste temaene som ble berørt?

- Beskrivelse av livsløpet til prosjektene. Det skilles mellom fasene; oppstart (konseptutforming), planlegging, gjennomføring, resultat og veien videre. I hver fase har det vært viktig å fastlegge hva som har skjedd, hvordan det har skjedd og hvordan det oppleves.
- Hvordan har organiseringen av prosjektet vært?
- Deltakelse og forventning?
- Innflytelse og forpliktelse?
- Spesiell fokus på barns medvirkning - har de hatt reell innflytelse?
- Hvordan fungerte samarbeidet?

Stikkordene er generelle temaområder. På forhånd er beskrivelser og statusrapporter fra de ulike prosjektene gjennomgått. Hvert intervju er søkt tilpasset det aktuelle caset og respondentgruppene.

4. VÅRE MØTEPLASSERFEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.

4.1 Analyseopplegg

Kvantitative data, som fremkommer av analysen av spørreskjema, er tallmessige uttrykk for de voksnes oppfatning av barns, egen og andre aktørers medvirkning i 15 av de 16 prosjektene; "Våre møteplasser" i Nord-Trøndelag⁶.

De 3 case-studiene frembringer kvalitative data gjennom gruppeintervju med barn, foreldre og lærere. Det går på formidling og forståelse for aktørenes egenopplevelse av medvirkning samt oppfatning av de andre aktørenes medvirkning i prosjektene.

Ved å sammenstille de kvantitative og kvalitative data kan vi sammenlikne de voksnes opplevelse av medvirkningsprosessen med barns opplevelse av den samme. Det kan fortelle oss om de voksnes opplevelsene av barns reelle verden og barns verden er ulike, og hvilke konsekvenser det bør få for involvering av barn i medvirkningsprosesser sammen med voksne.

4.1.1 Målsettinger med "Våre møteplasser".

Med møteplass menes et avgrenset geografisk område og de planlagte og tilfeldige aktivitetene som skjer der.

I følge fylkeskommunen er hovedmålet med utformingen av møteplassen definert på denne måten:

"Hovedmålet med utformingen av møteplassen må være at en ivaretar både den fysiske og estetiske utformingen og mulighetene for det sosiale og kulturelle samspillet."

Videre presiserer fylkeskommunen at for å realisere hovedmålsettingen må den enkelte møteplass ikke betraktes isolert, men sees i sammenheng med andre møtesteder, adkomst, tilgjengelighet, ferdselslinjer, kulturlandskap mv. Dermed blir sammenhengene et kvalitetskriterium i seg selv. Møtestedene skal gi rom for lek og gode sanse- og naturopplevelser. De må være knyttet til barn og unges ferdsel.

---

6 Det finnes 3 kommuner til i N-T som også har fått kr. 5000,- til opparbeiding av møteplass, men de evalueres av SINTEF fordi det her spesielt legges vekt på etikk.

I Nord-Trøndelag har 16 kommuner fått kr. 50.000 hver til utforming, planlegging og opparbeiding av møteplass. Som arbeidsmetode var medvirkning fra barn og unge en forutsetning for deltakelse i prosjektet.

4.2 Survey

I samarbeid med Nord-Trøndelag Fylkeskommune utviklet NTF et måleinstrument (spørreskjema) spesielt mht barns medvirkning, og som ble sendt ut til ulike aktørgrupper så som foreldre, lærere, kommunalt ansatte, frivillige organisasjoner som hadde vært involvert og spilt en aktivt rolle i prosjektene.

Nord-Trøndelag fylkeskommune ved prosjektleder stod for utvelgelse av respondenter, sendte ut skjema og en gangs purring. Totalt ble det sendt ut 85 skjema og vi fikk 47 tilbake. Årsaken til frafallet var først og fremst at respondenter som man definerte som sentrale allikevel ikke hadde vært særlig delaktige. Da dette ikke er noen utvalgsundersøkelse i vanlig forstand, men en studie der man søker deltakere (voksne) som kan bidra med synspunkter om egen og andres deltakelse (f.eks barns), kan man verken snakke om representativitet eller svarprosent på vanlig måte. Derfor behandles data varsomt, dvs som forekomstanalyse (univariat), og unntaksvis presenteres bivariate fordelinger (krysstabeller). Analysen har som ambisjon å gi indikasjoner på de voksnes opplevelse av medvirkningsprosessen, herunder barns deltakelse og innflytelse.

4.2.1 Deltakelse og forventninger

Tabell 4.1 viser hvilke/hvilken fase(r) eller kombinasjon av faser, dvs prosjektforløp, som aktørene hyppigst deltok i.

Tabell 4. *Feil! Ukjent bryterargument.:* Deltakelse i prosjektforløpet

PROSJEKTFASER	Prosent
1) Ideutforming & planprosess	33,3
1) Alle faser	33,3
2) Planprosess & realisering	15,6
3) Bare planprosess	6,7
4) Bare realisering	4,4
4) Bare ideutforming	4,4
Totalt (n=45)	100,0

1/3 av de spurte hevder at de deltok i alle faser eller ideutforming og planprosess. Av tabellen kan en lese at et fåtall har deltatt i realisering, der dug-

nad inngår som viktig element. Hovedårsaken er klar, flesteparten har i beskjeden målestokk startet gjennomføringsfasen.

Dersom vi går på hvor mange av de spurte som har deltatt i de ulike fasene, (uavhengig om de har deltatt i en fase eller kombinasjoner med andre faser) får vi følgende bilde: 88,9 % deltok i planfasen, 71,0 % i ideutforming og 53,3 % i realisering. Dette forsterker inntrykket fra tabell 4.1 om at færrest har deltatt i realiseringsfasen.

Tabell 4. Feil! Ukjent bryterargument.: Motiv for deltakelse i prosjektet

Motiv for deltakelse	Prosent
1) Krav mht stilling/verv	70,5
2) Egeninteresse/faginteresse	59,1
3) Forpliktelse mht særinteresser	6,8
4) Andres forventninger	4,5

n=43

Tabell 4.2 forteller oss at krav mht til stilling/verv er det hyppigste motiv for deltakelse. Det er ikke unaturlig da dette kan omfatte kommunale deltakere, lærere og foreldre. Mer bemerkelsesverdig er det at bare 59,1 % sier at egeninteresse/faginteresse er et viktig motiv for deltakelse. Av det kan en slutte at for de fleste er ytre krav (ytre-motivasjon) viktigst, mens indremotivasjon (egeninteresse) som drivkraft i mindre grad gjør seg gjeldende.

Tabell 4. Feil! Ukjent bryterargument.: Realisering av forventninger

Forventninger er blitt innfridd	Jeg tror forventninger blir innfridd.
68,6 %	81,5 %

Et stort flertall mener de har fått innfridd forventninger til egen deltakelse i prosjektet. 31,4 % er ikke sikker på om forventninger til egen innsats/deltakelse er blitt innfridd. Det gjenspeiler at mange ikke har deltatt i gjennomføringsfasen, og at en del prosjekt ennå ikke er ferdigstilt. Flesteparten er optimistiske mht realisering av forventninger på sikt. 90,5 % (n=19), mener dessuten at møteplassen svarte til forventningene.

4.2.2 Innflytelse, interesser og utviklingsopplevelse

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: Hvem sine interesser har du ivaretatt?

INTERESSER	Prosent
1) BARNES	74,4
2) FAGLIGE	46,5
2) ADMINISTRATIVE	46,5
3) SÆRINTERESSER	18,6
4) POLITISKE	7,0

Tabell 4.4 viser at 3/4 av de voksne mener de har ivaretatt barns interesser gjennom sin deltakelse. Tabell 4.5 viser også at de voksne mener at barns behov er blitt mest tilgodesett i planleggingen av møteplassen.

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: Hvem sine behov mener du ble mest tilgodesett i planprosessen?

AKTØRER	Prosent
1) Barn	87,5
2) Kommunale etater	25,0
3) Næringsliv	22,5
4) Frivillige organisasjoner	17,5
5) Grunneiere	12,5
6) Politikere	5,0

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: I hvilke faser av prosjektet opplevde du reell innflytelse?

PROSJEKTFASER	Prosent
1) Ideutforming & Planprosess	31,7
2) Alle faser	24,4
3) Planprosessen	12,2
4) Ideutforming	9,8
4) Realisering	9,8
4) Planprosess & realisering	9,8
5) Ideutforming & realisering	2,4
TOTALT (n=41)	100,0

Tabellen viser at flest mener at ideutforming (konsept) og planlegging er de faser hvor de har hatt reell innflytelse over prosjektet. 1/4 har opplevd reell innflytelse i alle faser, men vi ser at kun 9,8 % mener at de har hatt reell innflytelse i realisering. Tallene bygger opp om de tidligere opplysningene om at dugnad i mindre grad en forventet er en fase der voksne har deltatt og

hatt innflytelse. Forklaringen er trolig enten at løpet i stor grad er blitt lagt, eller at en liten gruppe aktive voksne har drevet og styrt gjennomføringsprosessen.

Dersom vi går på hvor mange av de spurte som har innflytelse i de ulike fasene, (uavhengig om de har fått innflytelse på en fase eller kombinasjoner av faser) får vi følgende bilde: 78,1 % planprosess, 68,3 % ideutforming og 46,4 % realisering. Tallene bekrefter og presiserer funnene i forrige tabell.

Tabell 4. Feil! Ukjent bryterargument.: Hvordan opplever du egen medvirkning i prosjektet?

UTVIKLINGSOPPLEVELSE	Prosent
1) Reell innflytelse	94,7
2) Påtvungenhet	5,3
TOTALT (n=38)	100,0

En klar majoritet mener at deres medvirkning i prosjektet har ført til reell innflytelse. De voksne mener altså at de reelt har påvirket prosjektets utforming, utvikling og de resultat som er blitt høstet så langt.

4.2.3 Utviklingssituasjon

Tabell 4. Feil! Ukjent bryterargument.: Utviklingssituasjon for barn og unge, private og offentlige aktører i prosjektet⁷

UTVIKLINGS-SITUASJON	KOMMUNALE DELTAKERE	PRIVATE DELTAKERE	BARN OG UNGE
Lav deltakelse & liten innflytelse	28,6 %	31,4 %	5,7 %
Høy deltakelse og liten innflytelse	20,6 %	5,9 %	14,7 %
Lav deltakelse og stor innflytelse	21,2 %	9,1 %	18,2 %
Høy deltakelse og stor innflytelse	52,9 %	47,1 %	58,8 %

De fleste mener at både kommunale og private deltakere og barn har opplevd en utviklingssituasjon preget av høy deltakelse og stor innflytelse.

⁷ Prosentene summerer seg ikke vertikalt i kolonnene til 100 %, fordi respondentene er blitt spurt om hva som kjennetegner de tre aktørene mht grad av deltakelse og innflytelse. De har også kunnet krysse av for alle tre aktører samtidig. Jfr spørreskjema i vedlegg.

En konklusjon en kan trekke av tabellen er at de voksnes forestilling av barns utviklingssituasjon er best. De fleste mener at barn har deltatt mye med stor innflytelse over prosjektet. For de kommunale deltakerne derimot, fremkommer ikke noe entydig situasjonsbilde. Gruppen scorer omtrent like mye på 3 av alternativene. For de private deltakerne, eksempelvis foreldre, lag og foreninger etc, er bildet mer entydig. Denne gruppens situasjon karakteriseres enten av lav deltakelse og liten innflytelse, eller høy deltakelse og stor innflytelse.

4.2.4 Samarbeid

95,3 % av de spurte mente samarbeidet mellom deltakerne fungerte tilfredsstillende eller bedre.

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: I hvilke faser fungerte samarbeidet?

PROSJEKTFASER	Prosent
1) Ideutforming & planprosess	40,0
2) Alle faser	30,0
3) Planprosessen	10,0
4) Ideutforming	7,5
4) Planprosess & gjennomføring	7,5
5) Realisering	5,0
TOTALT (n=40)	100,0

De spurte mener at det først og fremst er i ideutforming (konsept) og planlegging (planprosess) at samarbeidet mellom de ulike deltakerne i prosjektet fungerte best.

Dersom vi går på hvor mange av de spurte som mente samarbeidet fungerte best i de ulike fasene, (uavhengig om de har samarbeidet i en fase eller kombinasjoner av faser) får vi følgende bilde: Planprosessen 87,5 %, ideutforming 77,5 % og realisering 42,5 %.

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: Hvem har du samarbeidet med i prosjektet?

AKTØRER	Prosent
1) Barn	90,2
2) Kommunale etater	80,5
3) Frivillige organisasjoner	46,3
3) Næringsliv	46,3
4) Grunneiere	39,0
5) Politikere	26,8

n=41

Neste alle voksne sier de har samarbeidet med barn i prosjektet.

4.2.5 Barns medvirkning i kommunal planlegging

59,5 % av de spurte mener dette er en prosjektmodell som bør nyttes i andre sammenhenger innen den kommunale planleggingen. 31,0 % er usikre.

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart ved motiv for deltakelse i prosjektet

		Egeninteresse/ faginteresse som motiv for deltakelse i prosjektet		
		Nei	Ja	Row Total
Bruk i kommunal planlegging	Ja	5	18	23 57,5
	Nei	3	1	4 10,0
	Vet ikke	7	6	13 32,5
Column		15	25	40
Total		37,5	62,5	100,0

Det er signifikant sammenheng på 5 prosentnivå mellom de voksnes egeninteresse/faginteresse som motiv for deltakelse i prosjektet, og holdning til om prosjektmodellen bør brukes i andre sammenhenger i den kommunale planleggingen. Dette indikerer at det er i de voksnes interesse at slike modeller også nyttes i den kommunale planleggingen. Om det er i barnas interesse derimot, kan ikke disse data si noe om. For å svare på det, må vi støtte oss til informasjonen fra de 3 case-studiene (dybde-studiene).

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: *Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart ved oppfatning av tidspunkt for når samarbeidet fungerte i prosjektet*

		Når i prosjektet fungerte samarbeidet?					Total
		1	2	3	I & P	6	7
Bruk i kommunal planlegging	Ja			2	11	2	9
							24
							60,0
	Nei	1			2		3
							7,5
	Vet ikke	2	4		3	1	3
							13
							32,5
Column		3	4	2	16	3	12
Total		7,5	10,0	5,0	40,0	7,5	30,0
							100,0

Det er signifikant sammenheng på 5 prosentnivå mellom å mene at samarbeidet fungerte i ideutforming (konsept) og planprosess (planlegging) og holdning til om prosjektmodellen bør brukes i andre sammenhenger i den kommunale planleggingen. Dette gir indikasjoner på at også samarbeidet med barn og unge fungerte best i disse to faser, og at kommunale etater derfor bør inkorporere metoder for involvering av denne gruppen i sine planprosesser. Det kan også indikere en oppfatning om at barns medvirkning bør begrenses til de nevnte to faser i prosjektarbeid.

Tabell 4.Feil! Ukjent bryterargument.: *Holdning til bruk av barns medvirkning i kommunal planlegging forklart med oppfatning av om arbeidsformen favoriserte enkelte deltakere*

		Favorisering			Row Total
		Ja	Nei	Vet ikke	Total
Bruk i kommunal planlegging	Ja	3	18	3	24
					58,5
	Nei		2	2	4
					9,8
	Vet ikke		8	5	13
					31,7
Column		3	28	10	41
Total		7,3	68,3	24,4	100,0

Tabell 4.13 viser at benektende holdning til at arbeidsformen favoriserte enkelte deltakere, betinger positiv holdning til barns medvirkning i kommunal planlegging. Sammenhengen er ikke signifikant. De voksne mener altså at arbeidsformen er demokratisk, og derfor at den kan nyttes i kommunal planlegging forøvrig når barn skal involveres.

4.3 Møteplass A

4.3.1 Hvem er blitt intervjuet

Det ble foretatt gruppeintervju med:

- 1) Kommunal gruppe med representanter fra teknisk og kultur
- 2) Elevene i 6. klasse ved den aktuelle barneskolen
- 3) Lokal styringsgruppe som besto av rektor, vaktmester samt leder for velforeningen

4.3.2 Hva er gjort⁸

I dette prosjektet er to områder, ved barneskole og butikk ved E6, sett som en møteplass. Samarbeid mellom frivillige organisasjoner og skolen. 5. klasse ved skolen arbeidet med prosjektet i skoletida - primært med området rundt skolen. Ungdomslag og velforening etablerte samarbeid med butikken og grunneier som ligger tett inn til andre del av møteplassen.

I løpet av sommeren og høsten 1994 ble en stor del av grunnarbeidet utført. Det var nødvendig med innleid hjelp. Fullføring av prosjektet ventes ikke før høsten 1995.

4.3.3 Inntrykk fra gruppeintervju av kommunal gruppe

Opprinnelig søkte kommunen om å få bli med på "Våre møteplasser og det estetiske miljø". Fylkeskommunen prioriterte ikke kommunen blant de 3 som ble valgt ut.

Fra oppvekstetaten gikk det ut henvendelser til samtlige skoler, og det kom inn en del prosjektforslag/søknader. Kommunen vurderte disse. Det ble så kopling av to søknader, og teknisk etat ble involvert fordi det sorterte under etatens ansvarsområde. Det ble videre holdt orienteringsmøte i lokal-samfunnet. Etter det ble kulturetaten perifer p.g.a av arbeidsfordelingen internt i kommunen.

Fra teknisk etat ble det lagt opp til politisk behandling og opprettelse av styringsgruppe med representanter fra hver kommunal etat. Prosjektgruppa

---

8 Dette punktet går igjen for alle 3 case, og baserer seg på beskrivelse som prosjektkoordinator i ved fylkeskommunen har gitt i egen rapport.

og styringsgruppa er etterhvert blitt identiske. Styringsgruppa har ikke hatt noen formelle møter etter igangsettingen.

Kommunen ble involvert i prosjektgruppa gjennom representant fra teknisk etat. Det dukket opp anleggstekniske spørsmål, derfor ble det mer nødvendig med teknisk kompetanse. Oppvekstetat og teknisk etat deltok i klassemøtene på skolen når det var idedugnad mht utformingen av prosjektet.

Det tok tid å få styringsgruppa i funksjon, og det var lenge uklarhet om hvem som skulle lede prosjektet. I planfasen var teknisk etat leder av gruppa, senere kom teknisk etat med faglige innspill, og det ble instituert et lokalt driveransvar i begynnelsen av gjennomføringsfasen.

Prosjektet kom ikke skikkelig i gang før høsten 1993 - og prosessen skjøt først fart etter et motiveringsmøte der ansvarlig fagperson fra fylkeskommunen deltok. Prosjektgruppa diskuterte innspill fra ungene. Ungene jobbet videre med forslagene i formingstimene og laget modeller. Kommunens representanter hevder at forslaget er under realisering gjenspeiler barnas ideer og meninger.

Erfaringer

- 1) Den kommunale gruppen mener at en kommunal representant burde vært plassert i prosjektgruppa fra starten.
- 2) Det viser seg at tverretatlig samarbeid ofte er vanskelig i praksis .
- 3) Under gjennomføringsfasen i er det viktig at en kommunal etat med relevant fagkunnskap følger opp.
- 4) Forbindelsen mellom de to delprosjektene som utgjør møteplassen, er ikke god nok, selv om det er gangsti mellom dem. Det gjenstår å se om prosjektet fører til forventet samhandling mellom de ulike interessegruppene i lokalmiljøet.

4.3.4 Inntrykk fra gruppeintervju av elever

Deltakelse og forventninger

Elevene hevder at de voksne laget et utkast som de hadde gitt innspill til, men de fikk ikke være med på å prioritere elementene. Elevene synes det var fint å få være med på å bestemme noe sammen med de voksne og skolen. Det ble uttrykt slik av en elevrepresentant i arbeidsgruppe:

"Jeg følte jeg ble tatt på alvor, og det er første gang jeg har fått vært med på å bestemme noe!"

Elevene sier selv at de ikke har deltatt siden de laget modellene. Halvparten av elevene deltok i denne aktiviteten.

Elevene har heller ikke fått informasjon om prosjektet siden den gang. Elevene synes ting skjer veldig tregt og har små forventninger til at møteplassene blir ferdigstilt. Elevene sier de har erfaring for at det skjer lite, og mener å ha mange eksempler fra andre "prosjekt" som aldri er blitt gjort ferdig. Elevene uttrykte det slik:

"Jeg tror ikke det blir ferdig - og heller ikke at det kommer til å bli tatt vare på. Alt som blir gjort blir bare halvgjort!"

Elevene sier videre at de ikke har snakket om prosjektet sammen med lærerne siden de laget modellen. De har altså ikke fått informasjon om prosjektet og vet derfor ingenting om status, og hva som skal skje videre. Elevene uttrykker det slik:

"Vi har ikke peiling på hvem vi skal mase til".

Elevene kunne godt tenkt seg å delta i dugnad, f.eks planting, maling etc. De har forventninger om å få delta også i gjennomføringsfasen.

Innflytelse og forpliktelse

Elevene føler at de har hatt reell innflytelse, men hevder at de ikke får ansvar, og at det trolig kan bidra at det ikke utvikles noen følelse av forpliktelse eller eierforhold til det endelige produktet.

4.3.5 Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe

Rektor så annonse i avisa, og det var starten på prosjektet. Søknaden ble utformet på grunnlag av virksomhetsplanen ved skolen. Butikken ble utpekt av ungdomslag og velforening. Planarbeidet tok tid, og "prosjektet" ble drevet lenge før midlene ble disponible.

Ingen av de kommunale instanser som direkte ble kontaktet i planfasen kjente til møteplassprosjektet. Kommunens representant burde vært koordinator (ett-hode strategi) for den interne kommunale innsats og det tverretatlige samarbeidet.

Deltakelse og forventninger

Den lokale styringsgruppen med rektor i spissen benekter ungenes versjon av medvirkningsprosessen. Gruppen hevder at elevene selv utformet prosjektet fra ide til modell. Gruppen kan ikke si noe sikkert om resultatet ville blitt annerledes uten elevenes deltakelse, med unntak av at elevene var veldig fokusert på tilrettelegging for rullestolbrukere.

Vaktmester har vært primus motor på dugnadene, og foretatt grovplanering ved hjelp av egen traktor. Ved butikken organiserte velforeningen dugnader. Ungdomslaget deltok på disse dugnadene med ungdom i alderen 15 år og oppover. P.g.a av arbeidets art har ikke unger vært involvert i dugnader verken ved skolen eller Prix (farlig og tungt).

Innflytelse og forpliktelse

Elevene har ikke fått anledning til å delta i prioriteringen av hva som først bør ferdigstilles på møteplassen.

Generelle erfaringer

Prosjektet burde vært mer avgrenset og kommunen burde prioritert ett av områdene.

I praksis er det 2 møteplasser under samme prosjekt, og det fører ubønhørlig til konkurranse om midlene. I gruppen ble det fra lærerhold hevdet at man ved skolen kunne gjort mye mer enn ved butikken med de midlene som her "gikk i det store sluket", fordi det var påkrevet med kostbar oppfylling og planering. P.g.a 2 møteplasser under samme prosjekt, har man en følelse av at det forventes mer enn dersom det bare hadde vært en møteplass

Den uenighet som kom til uttrykk mellom voksne og barn mht til elevenes deltakelse er en sterk indikasjon på at barn og voksne opplever oppfatter ulikt hva medvirkning er og bør innebære. Barna opplever prosessen voksenstyrt, mens voksne opplever den barnestyrt. Et mål bør derfor være å avdekke om det er voksenbaserte premisser som legges til grunn for den deltakelse og innflytelse som er mulig for barn, eller om barns premisser har vært retningsgivende i møteplass-prosjektene.

Det virker som om skoleledelsen var lite bevisst på at møteplassprosjektet også var et medvirkningsprosjekt for barn. Deres motivasjon var mulig-

heten for å gjøre noe på skoleområdet. Ungenes medvirkning kan derfor oppfattes som en slags "skinnmedvirkning".

4.3.6 Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse

Utviklingssituasjonene beskrives generelt for prosjektet, mens utviklingsopplevelse beskriver barns erfaring.

Utviklingssituasjonen er ikke entydig. I perioder kan den beskrives som prosesserobring. Spesielt gjelder det for den del av gjennomføringsfasen som hittil er realisert. Mye av det skyldes arbeidets art. Videre kan man ikke si at prosjektet har lagt opp til en likeverdig medvirkningsprosess der barns meninger har hatt like høy legitimitet som de voksnes. Barna har hatt sentralt plass i perioder, men det gjelder klart avgrensede og voksenstyrte arbeidsoppgaver og tema. Barns medvirkning får derfor et symbolsk skjær over seg, ikke minst fordi konseptet (søknaden) tok utgangspunkt i virksomhetsplanen ved skolen. Kan hende var det nødvendig, men det legitimerer ikke eksklusjon av barns premisser i konseptutviklingen.

Noe av dette kan forklares med de fylkeskommunale krav til deltakelse samt utlysningsteksten i annonsen. Videre kompliseres prosjektet siden to prosjekt er slått sammen til ett.

Utviklingsopplevelsen til barna kjennetegnes av en viss grad av tilside-satthet og ytre påtvungenhet mht til oppgaver, tema og tidsbruk. Blant annet har ikke barna deltatt i prioriteringen av de ulike elementer som bør inngå på møteplassen. Men samtidig er barna også motiverte og har forventninger til det som skal skje. De er indre-motivert, dvs styres av egeninteresse for å realisere de planer som de selv har vært med på å utvikle. Derfor representerer barna et ressurspotensiale som bør utnyttes i ferdigstillingen av prosjektet også fordi det vil skape eiendomsfølelse til det ferdige produktet, og positive erfaringer med medvirkningsprosesser.

Manglende informasjon mellom styringsgruppe og barn, mht status og progresjon i prosjektet, har skapt frustrasjon hos elevene og påvirket deres opplevelse av prosessen så langt.

4.4 Møteplass B

4.4.1 Hvem er blitt intervjuet

Det ble foretatt gruppeintervju med:

- 1) Elevene i 6. klasse
- 2) Leder av prosjektgruppen, 2 UL representanter, formingslærer, dugnadsleder

4.4.2 Hva er gjort

5. klasse ved skolen startet planleggingsarbeidet med å sette av 3 skoledager til å gjøre seg kjent med møteplassen, utarbeide forslag til innhold og utseende osv. Forslagene ble bearbeidet videre, bl.a. i form av store materialbilder. Klassen valgte 2 representanter til å delta i det videre arbeidet i prosjektgruppa. De andre samarbeidspartnerne kom med innspill etterhvert, og prosjektgruppa foretok utvelgelse og bearbeiding, bl.a. med hjelp av landskapsarkitektstudent. Ferdigstillelse var berammet til forsommeren 1994, men planlegges nå realisert våren 1995.

4.4.3 Inntrykk fra gruppeintervju av elever

Etter at de hadde vært ute og foretatt ymse registreringer og målinger, laget elevene planer, kart og modell. Alle elevene var med på modellbyggingen. Deretter laget 6. klasse ved skolen fire store materialtegninger av møteplassen slik man forestilte seg den vår, sommer, høst og vinter. Disse bildene ble vist i prosjektgruppa og diskutert der.

Deltakelse og forventninger

Deltakelsen på møtene tok ofte lang tid, og elevene sier at de mange ganger ikke hadde noe å gjøre, men ble både lyttende og uvirksomme.

Elevene føler seg i perioder overkjørt av prosjektgruppas leder. De hevder at lederen brukte for mye fremmedord, og dessuten ofte konkluderte med at barnas forslag ikke praktisk lot seg gjennomføre. Elevene opplevde derimot ofte at andre deltakere i gruppa var på "deres side".

Noen få deltok litt på dugnader når foreldre var tilstede. Elevene uttrykker sterkt ønske om å kunne være delaktig i arbeidet med å ferdigstille møteplassen. De ønsker å kontrollere de voksne. De sier at det liksom er de som har laget utkastet. Hvis det da bare er voksne som skal delta i ferdigstilling er det ingen garanti for at ting blir slik som elevene har foreslått. Dessuten viser de til at Fylkeskommunen har bestemt at de skal være med, og at de samtidig kan få vise at de virkelig ønsker å hjelpe til. De uttrykker det på denne måten:

"Arti å lag nå skikkelig - itj bærre lego!"

Elevene synes plassen ble liten, og at den virket større når den ble tegnet. Elevene tror ikke plassen blir slik som på modellen/tegningene, og tviler på at den blir ferdig, da området nå har stått urørt i nesten ett år. Plassen skulle vært ferdig til St.Hans i 94, men ennå er det mye som mangler.

Innflytelse og forpliktelse

Elevene hadde en sterk eiendomsfølelse til plassen. De følte de hadde fått innflytelse på planene, men følte en viss trussel mht gjennomføringen. Eleven ønsket derfor å delta for å kontrollere at det som de hadde vært med på å planlegge ble iverksatt. Det ble uttrykt sterkt ønske om deltakelse på dugnader på grunnlag av disse argumentene. Elevene tror ikke det hadde blitt noen fin møteplass uten deres deltakelse i utformingen.

4.4.4 Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe

Deltakelse og forventninger

Formingslærer presiserer at hun har vært elevenes talsmann i styringsgruppen. Styringsgruppen inviterte aktuelle lag og foreninger til å være med på prosjektet. Skolen rettet en henvendelse til fylkeskommunen og ba om å få deltakelse derfra i oppstart av medvirkningsprosessen for barna.

Ideer til møteplassen kom først og fremst fra elever og medlemmer i Ungdomslaget. Sistnevnte presenterte en god og gjennomarbeidet skisse, som i stor grad ble fulgt i det videre arbeidet. Skissen var også basert på ungenes ideer.

Styringsgruppen uttalte at elevenes ideer var gode, men nok ville komme til å fylle to fotballplasser. Barn ser ikke de praktiske konsekvenser av forslagene sine, men det teller mye for ungene å få være med". Styringsgruppen uttalte seg slik om elevenes medvirkning:

"Vi har brukt veldig mye tid på å være demokratiske. Vi syntes for skams skyld at barna måtte få sjansen!"

"Vanskelig å få oppslutning om dugnad gjennom brev. Foreldre er generelt interesserte, selv om deltakelse på dugnader hittil ikke har vært særlig god. Elevene har bidratt lite på dugnad, først og fremst

fordi man har utført maskinarbeid og mye grunnlagsarbeid. Nå blir det mer håndarbeid og da kan de delta på bredere basis".

"Elevene var stolte over å få være med i planleggingen, det er en klasse som er vant til prosjektarbeid, og de tok alle oppgaver på alvor. En del av oss følte kanskje at ungene ble satt litt på sidelinjen. Dessuten ble ungenes rolle lite betont i oppslag i lokalavisa. Deltakelsen i skoletiden har derimot vært ok".

Styringsgruppen har hatt store problem med å organisere dugnader. Styringsgruppen så for seg hagelaget som drivere av dugnad. Det ble skrevet brev til lag og foreninger om å stille med mannskap, men dette fungerte dårlig, og få stilte opp.

Kommunens representant hevder at en slik medvirkningsprosess virker tungrodd og tar mer tid. På den annen side er det veldig greit å høre ungenes meninger. Representanten hevder kommunaltekniske samt økonomiske forhold har forrang i planleggingen, mens sosiologiske forhold i liten grad inkorporeres.

Representanten anser allikevel planprosessen som bortimot 100 % vellykket. Ingen grupper er blitt overkjørt eller fått spesialbehandling. Representanten tror ikke resultatet ville blitt mye annerledes enn ved en vanlig planprosess.

Videre hevdes det at det ikke ville blitt gjort noe uten disse midlene, samtidig som det betones at man var avhengig av ungene for å utvikle konseptet.

Innflytelse og forpliktelse

Det har dukket opp et viktig problem som vil aktualiseres ytterligere etter ferdiggjøring av møteplassen. Det er ingen som har noe formelt driftsansvar. Styringsgruppen er derfor skeptisk til å legge opp til en standard på møteplassen som krever vedlikehold.

Ungdomslaget tror at de eldre og ungene vil benytte seg mest av møteplassen. Eldresenteret ligger i nærheten og ungene kan benytte møteplassen i forbindelse med generell ferdsel til og fra skolen.

Generelle kommentarer

Det synes som om veldig mye fag har blitt bestemmende, kreativiteten til elevene har derfor blitt forringet. Formingslæreren har derimot vært en meget god advokat for elevene.

De voksne er opptatt av at barna involveres i eksempelvis planting for å hindre hærverk på estetiske kvaliteter som de voksne setter pris på. Barna er opptatt av å kontrollere at de voksne både skjønner hva de mente og gjør som avtalt (mistillit til de voksne).

4.4.5 Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse

Utviklingssituasjonene beskrives generelt for prosjektet, mens utviklingsopplevelse beskriver barns erfaring.

Heller ikke denne møteplassen er ferdigstilt, og derfor vil beskrivelsen av situasjoner og -opplevelse basere seg på det som har skjedd i konseptutvikling og planlegging.

Det har tidvis vært prosesserobring i møtene. Barna har hatt formingslærer som talsmann sammen med seg på møtene. Det har vært viktig, for det har trolig hindret prosesserobring i å sementere seg som tilstand.

I noen grad har opplegget for medvirkning ført til at løsninger er blitt "tredd ned over hodet" på barna. Det skyldes manglende barnefaglig kompetanse i å utvikle og behandle innspill fra barn på møtene. Barna opplever barrierer i form av talemåter og argumenter som; dette er ikke praktisk mulig etc. Prosessen er ikke blitt balansert mht kreativitet og realisme i denne. Styringsgruppen har satt krav om at barnas kreative forslag/innspill skal være formulert i voksenspråk og voksenform. Derfor opplever barna ofte møtene som pasifiserende og fremmedgjørende.

Barnas utviklingsopplevelse preges av en viss grad av tilsidesatthet, fordi de uttrykker både store forventninger og små forpliktelser (lite ansvar). Arbeidets art i første del av gjennomføringsfasen har ført til marginal deltakelse i dugnader. En del frustrasjoner (manglende forventninger og tvil om ferdigstilling) kunne vært unngått med bedre kommunikasjon og informasjon (om status og progresjon i prosjektet) mellom elevene og styringsgruppa.

4.5 Møteplass C

4.5.1 Hvem er blitt intervjuet

Det ble foretatt gruppeintervju med:

- 1) 3 elever fra ungdomsskolen (2 fra 7.klasse og en i 9. klasse)
- 2) Lokal styringsgruppe bestående av saksbehandler ved teknisk etat, teknisk sjef, kultursjef, en politiker som også var grunneier der møteplassen anlegges samt en næringslivsrepresentant som også drev et butikksenter like ved møteplassen

4.5.2 Hva er gjort

Barn og unge har vært med på å foreslå stedsvalg innenfor et gitt område samt forslag til aktiviteter og utforming. Planleggingen har skjedd i prosjektgruppa i form av åpne møter med påfølgende idedugnad, samt i egne møter for barn og unge. To alternativ ble sendt på høring før prosjektgruppa foretok endelig valg av sted. Valget ble godkjent av kommunestyret. Prosjektet skal gjennomføres våren 1995. Ingenting er hittil gjennomført i praksis, ikke heller ervervelse av grunn.

4.5.3 Inntrykk fra gruppeintervju av elever

Deltakelse og forventninger

Totalt har det deltatt 7 barn i gruppen. Det var noen foreldrene som valgte ut barna. Barna mottok brev fra kommunen om å møte opp, de ble ikke spurt på forhånd om interesse. På første møte ble de fortalt hva det hele gikk ut på.

Barna ble delt i to grupper; en barneskolegruppe og en ungdomsskolegruppe. Oppgaven besto i å lage tegninger av møteplassen. Barna sier de tegnet i tre timer i kommunehuset. Ideer fra begge gruppene ble tatt inn i konseptet for møteplassen, der barna i hovedsak kom med forslag til leiker. De deltakende barna mottok ferdig tegning i posten, og de hevder at de kjente igjen egne forslag og ideer. Videre laget barna modell over møteplassen. Det syntes de var en "åleireit måte å jobbe på".

Barna håper møteplassen ferdigstilles, men er ikke sikker på at det vil skje. De er heller ikke sikre på om de får være med på dette arbeidet, men for-

venter det. Derimot har de ikke mottatt informasjon om når det eventuelt skal gjøres. Barna uttrykker seg slik:

"Vi har lyst til å hjelpe til fordi det er viktig at plassen blir ferdig".

Barna tror møteplassen kommer til å bli brukt av alle aldersgrupper.

Innflytelse og forpliktelse

Om deltakelsen på møtene sier barna:

"Møtene interessante - de voksne pratet så vi forsto - det var heller ikke så mange møter. Tror noen andre unger kunne tenkt seg å bytte med oss. De sa vi måtte vente til våren for de kunne plantes osv. det syntes vi var OK".

Vurderinger

Ungene virker godt fornøyde med det de hadde vært med på. Spesielt modelljobbingen var artig, men også møtene var greie. Til forskjell fra andre steder var de ikke utålmodige eller skuffet over at det ikke hadde skjedd noe enda. De hadde fått beskjed om at de måtte vente til våren, og det slo de seg til tåls med.

4.5.4 Inntrykk fra gruppeintervju av lokal styringsgruppe

Dette var en gruppe sammensatt av folk i formelle posisjoner - stort sett jobb - ingen frivillige organisasjoner var koplet inn.

Deltakelse og forventninger

Teknisk sjef var oppgitt over starten, og uttrykte seg slik:

"Hadde jeg visst hvor mye bal det ble for 50.000 så hadde vi aldri startet opp. Det er tre årsaker til dette. For det første tilsynelatende oppglødde folk i kommunen som derimot ikke hadde tid når det ble alvor. Vi mottok svært lite respons fra foreninger og folk på vår invitasjon som ble sendt alle innbyggerne i hele kommunen. Dessuten kom vi i konflikt med skolen, vi brukte mye energi på å finne fram til egnet lokalisering av møteplassen".

Skolen sendte opprinnelig inn et forslag på prosjekt lokalisert til skolegården. De ansvarlige trodde de skulle få pengene. Dette forslaget var derimot ikke i overensstemmelse med kriteriene fra Fylkeskommunen. Rektor ville ikke innse dette.

I ettertid mener styringsgruppen at skolen har vært negativ både mht å ta ut elever og til å komme med tilbakemelding på forslag.

Møteplassprosjektet passer inn i stedsutviklingsplanen for Skage. Byggingen av møteplassen er nå finansiert, men enda er ikke grunnen kjøpt. Det er to grunneiere involvert.

Gruppen valgte ut unger, og i utvelgelsen prøvde man å legge vekt på spredning i alder og sosial bakgrunn. Det var ikke bare ungene til lederne som skulle få delta. Gruppen sier det slik om barnas deltakelse:

"Var artig å jobbe med unger, men de var litt stille av seg.."

Innflytelse

Laget modell på sløydsalen. Gruppen mener dette var "snadder" for barna. Dessuten var barna i dette prosjektet med i prioriteringene av ideer og forslag. Gruppen understreker at barna hadde en sentral posisjon, og uttrykker seg slik:

"Det på plassen er deres forslag!"

Den kommunale representanten mener det blir for tidkrevende å ta denne arbeidsformen inn i vanlig kommunal planlegging. Kommunen har verken tid eller bemanningsressurser, dessuten skal planprosessen gå fort. I forhold til jobben med møteplassen kom følgende ytring mht medvirkning:

"Hadde jeg vært barn ville jeg følt meg lurt!"

Medvirkningsprosesser med barn er kompliserte, men det oppfattes som riktig. Barn er veldig enkle å ha med å gjøre til å begynne med, men det hele blir veldig komplisert etterhvert i forhold til de voksnes ønsker og ambisjoner om få ting unna forttest mulig.

Gruppen tror planleggingen var relativt vellykket. Viktig at ungene ble med i gjennomføringen for å få eierforholdet. Man unngår hærverk fordi noen av barna alltid kjenner noen som har vært med å lage møteplassen.

Kultursjefen uttalte seg slik om prosessen:

*"Det mest positive var at vi fikk barn i tale , og at vi fikk ungene til å prioritere. Dette er en ny måte å jobbe på, for heller ikke i lag og for-
eninger deltar barn i planlegging og beslutningsprosesser. Målet er at ungene skal være med å ta ansvar".*

Vurdering

Prosjektet er kommunalt styrt, og det fikk en svært trang start med liten lokal respons. Det oppsto tidlig konflikt med skolen.

Prosjektet synes relativt vellykket når det først startet opp. Man har taklet barns medvirkning og medbestemmelse bra. Men en skal være oppmerksom på at bare 7 unger har deltatt, ikke en hel klasse som tilfellet har vært andre steder. Informasjonen vært god, og det har til forskjell fra andre prosjekt skapt lite frustrasjon blant barna.

4.5.5 Utviklingssituasjoner og utviklingsopplevelse

Det har vært en tilnærmet likeverdig medvirkning i den avgrensede prosessen som hittil har forløpt. Barna oppleves motiverte, men det kan lett bikke over til tilsidesatthet hvis opplevelsen av forpliktelse ikke følges opp med ansvar i ferdigstillingen. Det kan også utvikles likegyldighet dersom prosessen drar mer ut i tid.

4.6 utfordringer

Medvirkning i prosjektforløpene

I møteplassprosjektene bekrefter både case-studiene og resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen at barns medvirkning stort sett har foregått i konseptutvikling og planlegging. Årsaken er at et flertall av prosjektene ennå ikke er ferdigstilt.

Barn har deltatt i utforming av fundamentale premisser og i utforming av strategier, men måten der har deltatt på og graden av innflytelse varierer stort.

Metodene som prosjektene har anvendt seg av har i variabel grad tatt hensyn til barns interesser og rettigheter samt klart å skape *likeverdige forhandlingssituasjoner*.

Både deltakelse og innflytelse skaper ubønhørlig forventninger til såvel gjennomføringsprosessen (f.eks. dugnad/opplegg og involvering av deltakere) samt til hvordan den endelige produktet resultatet fremstår.

Samtlige prosjekter har bare i ubetydelig grad innfridd slike forventninger eller eksplisitt kunne garantere samsvar mellom konsept og ferdig produkt. Forpliktelse vet vi er en funksjon av hvorvidt det er samsvar mellom det konsept en har bidratt til utformingen av, og det endelige produktet. Er det samsvar vil sjansene for at møteplassen oppleves som "barnas produkt" være større og dermed utvikles eiendomsfølelse.

Forpliktelse er ofte synonymt med eiendomsfølelse. Grad av - eiendomsfølelse forteller enten at medvirkningsprosessen har vært meningsfull eller fremmedgjort. Meningsfullhet er proporsjonal med graden av personlig investering. Derfor kan medvirkningen i prosjektforløpet være meningsfull i enkelte faser og fremmedgjort i andre. Det er også fullt mulig å kunne delta lite, men allikevel være til nytte. For noen kan det både være en ønskelig og meningsfull medvirkning.

I møteplassprosjektene er ikke barns medvirkning over etter at konsept og planlegging er ferdig. Det blir like viktig å involvere dem i dugnadsarbeid og ferdigstilling. Samlet sett vil medvirkningen skape et bilde av den personlige investeringen og opplevelsen av meningsfullhet.

Selv om våre merknader så langt kan virke kritiske, tar de stort sett utgangspunkt i kunnskap om medvirkningen i to faser av prosjektet. For de fleste prosjekter gjenstår ferdigstilling, og det er for tidlig å konkludere bastant mht hva situasjonen vil bli.

De viktigste utfordringene mht barns medvirkning er å finne faglige og metodiske løsninger på for å skape integrerte medvirkningsprosesser. Hovedformålene er *når, i forhold til hva og hvordan bør:*

- 1) Barns og unges interesser ivaretas av en voksen med barnefaglig kompetanse?
- 2) Barn høres direkte, og hvordan bør slike uttalelser tolkes og bearbeides?
- 3) Barn medvirke på egne premisser?

En optimal medvirkningsprosess vil altså kunne kombineres på mange måter. Det finnes heldigvis ingen prototype på det en kan kalle god medvirkningsprosess. Det finnes altså mange muligheter for å komponere slike.

Aktørgrupper og medvirkningskartlegging

Medlemmene i styringsgruppene blir de egentlige *insiderne* i prosjektet, dvs de som har medvirket i hele prosjektforløpet, dvs alle faser. Dette er en indikasjon på lav deltakelse og liten innflytelse fra storparten av deltakerne. Det beskriver altså en situasjon der noen få aktører (styringsgruppen) både driver og utformer prosessen etter eget for godtbeholdende, og er mao et slående eksempel på *prosesserobring*

I medvirkningsprosesser der barn er involvert er det altså ikke noen automatikk i at voksne kan rubiseres under kategorien *insidere*.

I en tilstand av prosesserobring av et fåtall aktører, vil flesteparten av aktørene som er rekruttert fra svake grupper, enten de er barn eller voksne, isoleres og neglisjeres, dvs utdefineres av prosessen.

Outsidere har medvirket i enkelte faser, og kan oppfattes som avhoppere/påhoppere i prosessen. For barns vedkommende er de ikke i stand til selv aktivt å bli brakt inn i prosessen, de geleides både inn og ut av prosessen av de voksne. De blir derfor en slags avart outsider, dvs et slag *innbyttere* som "settes inn" i prosessen etter de voksnes preferanser og godtbeholdende.

Aktører som kan karakteriseres som *perifere*, er ikke direkte involvert i noen faser, men har allikevel innflytelse over prosjektet i kraft av egen posisjon/status/autoritet. Det er de offentlige etater generelt og kommunen spesielt som faller inn under denne gruppen. En gruppe som altså sitter med stor makt og sterk sluttkontroll over viktige hendelser med betydning for prosjektforløpet.

Det er få aktører som kan sies å falle i *eksterne*-gruppen. Noen få steder har fagkonsulenter bidratt i prosjektene uten at det har betydd forringelse av barns deltakelse og innflytelse.

Barns medvirkning

På mange områder kan barn oppfattes synonymt med "ressurssvake grupper". Erfaringer fra barns medvirkning bør derfor ha generell interesse for planleggingsprosesser, og ikke minst der det involveres grupper som trenger spesialbehandling for å oppnå likeverdig posisjoner i forhandlinger og beslutningsprosesser.

Gjennom alle prosjektene er det skapt kimer til nytenking omkring barn og barns medvirkning. I de fleste prosjekter har barn derimot fått en underordnet posisjon. Det beskriver en situasjon der avmektige eller ressursvake grupper, eksempelvis barn, som strategi for å mestre deltakelsen, aktivt og bevisst underordner seg og handler på grunnlag av de voksne sine premisser.

I noen få prosjekter har barn blitt overkjørt av de voksne, slik at deres interesser og preferanser er blitt undertrykt. Det har enten tatt form som *medvirkningsformynderi* fra skolenes side eller som *symbolsk deltakelse* fra styringsgruppens side.

5. SKOLEN I OPPVEKST MILJØET

5.1 Innledning

"Skolen i oppvekstmiljøet" er gjennomført ved tre skoler i fylket, som hver har fått 100.000 kroner i tilskudd fra fylkeskommunen. For å beskrive viktige intensjoner og målsettinger med "Skolen i oppvekstmiljøet", siteres noen sentrale beskrivelser av prosjektet som fylkeskommunen har kommet med.

Barn og unge tilbringer en stor del av sin tid i et skolemiljø som elev, deltaker i skolefritidsordningen eller som bruker av skolen arealer, bygninger og uteområde i fritiden. For å vise hvordan vi kan utvikle og forbedre et skolemiljø skal det gjennomføres et prosjekt i 3 grunnskoler i Nord-Trøndelag som "løfter" et skolemiljø i en stor bredde.

Målsetting;

- 1. Utvikle og forbedre det fysiske miljøet - ute og inne - i stor bredde på/ved den enkelte skole.*
- 2. Utvikle gode fysiske miljø for å bedre helheten i oppvekstmiljøet, der både det sosiale, psykososiale, læringsmessige og kulturelle miljøet inngår.*

Av aktuelle emner/tema kan nevnes:

- *Utemiljøet (utearealer, sosiale møtesteder, støy, utearealer brukt i undervisningssammenheng, m.v)*
- *Inneklima*
- *Barns arbeidsmiljø, trivsel, helse*
- *Estetikk ute/inne*
- *Ernæring/kantinedrift*
- *Trafikksikkerhet, skolevei*
- *Barneulykker*
- *Skolens plass i nærmiljøet (sambruk av skolens arealer og bygninger, de frivillige organisasjoners rolle)*
- *Helse, trivsel og trygghet (inneklima, ernæring/kantine, skolevei, barneulykker, barns arbeidsmiljø, etc.)*
- *Krav om tverretattlig kommunal deltakelse og barn og unges deltakelse."*

For å nå målsettingen er det nødvendig med et samarbeid mellom berørte parter; barn, lærere og annet personale, foreldre, nærmiljø, offentlige etater, mv. I denne prosessen må det legges vekt på at barna gis mulighet til å medvirke ved utformingen av sitt arbeidsmiljø og sine omgivelser.

Evalueringen av "Skolen i oppvekstmiljøet" ses i forhold til problemstillingene som ble presentert i innledningen, og målsettingene og intensjonene som er sitert ovenfor.

De tre prosjektskolene presenteres i de neste tre punktene. I punkt 5.4 blir skolene sammenlignet både ved hjelp av inntrykk fra intervjuene, og ut fra læreres og foreldres svar på et kort spørreskjema. Til slutt i kapitlet oppsummeres erfaringene.

5.2 Skole A

"Tror lærerne har satt opp plan, men ingen vet noe hva det er", elev i 8. klasse.

5.2.1 Kort om prosjektet

Prosjektet ble initiert via kommunen. Prosjektet startet høsten 1992 og ledet av en kommunal styringsgruppe med tre representanter fra ulike kom-

munale sektorer og rektor og vaktmester fra skolen. I starten ble samarbeidsparter til skolen innbudt til en iderunde. Dette resulterte bl.a i at målsetting for prosjektet skolen i oppvekstmiljøet ble utarbeidet.

Skole A "skal være en skole der alle viser gjensidig ansvar, omsorg og respekt, og i samarbeid med lokalsamfunnet utvikler et trygt og inspirerende lærings- og arbeidsmiljø, både ute og inne".

Det ble pekt på fire kortsiktige områder det skulle jobbes med; bedre matpausen/kantine, forbedre utearealet, forbedre innemiljøet og bygge modell over skolens leikeareal. Samtidig ble en del langsiktige målsettinger skissert. Et resultat av iderunden ble også en konkurranse blant elevene om å laget en logo/slagord som kunne passe for skolen og prosjektarbeidet. Logoen er trykt på t-skjorter som er solgt.

Utemiljø

Utemiljøet er jobbet med i to omganger. Våren 1993 var det planleggingsmøter mellom skole, foreldre og representanter for elevene. Resultatet ble dugnader utover vår og sommer, hvor det ble laget benker, klinkekulebaner, blomsterbed og -kasser. Foreldrene gjennomførte prosjektet med stor dugnadsinnsats. Elevene ble invitert, men bare noen få deltok. Neste runde var høst 93/vår 94. Elevene, foreldre og lærere laget lister over ønskede tiltak. Elevene gikk gjennom og begrunnet sine ønsker og prioriterte mellom tiltak. Konkret ble nye benker lagt og det ble pusset på grøntområde. Igjen foreldrene som utfører dugnaden, men nå var oppslutning langt mindre. En god del tiltakene på den prioritert listen, er ennå ikke laget.

Kosthold/kantine og inneklima/arbeidsmiljø

På begge disse arbeidsområdene er tilsvarende planleggingsrunder som for utemiljøet (andre runde), gjennomført, men planene er ikke gjennomført. Når det gjelder innemiljø, ble det utført målinger av lysforholdene ved skolen, som igjen førte til utskifting og nyinstallering av lysarmatur. I tillegg ble også ventilasjonen rengjort og utbedret. Det er litt uklart hva som var årsaken til disse tiltakene. Begge er kommunale ansvarsområder, men de ble sannsynligvis avdekket som en følge av prosjektet.

5.2.2 Inntrykk fra intervju av elever

En av 8. klassene ved skolen ble intervjuet, med 13 elever tilstede.

Deltakelse og forventninger

Elevene i klassen sier de har laget en prioritert liste over tiltak, på lik linje med resten av klassene. De har deltatt i planlegging, men sier at de ikke har vært med i grupper som bestemmer hva som skal gjøres.

Elevene synes det har tatt veldig lang tid, jfr utsagnet "*ikke skjedd noe siste året*". Det er vanskelig for elevene å huske alt som har skjedd, samt å skille mellom hva som er tiltak som følge av prosjektet og tiltak som ville kommet uansett. Konkret nevnes bl.a benker, blomster og noen reparasjoner. Bare noen få av elevene har deltatt på dugnader som foreldrene har gjennomført.

Elevene er skuffet, og forventningene til prosjektet er ikke innfridd. De sier at de har lansert mange forslag, uten at å få svar eller informasjon. Det er bl.a sendt en søknad gjennom elevrådet om oppussing/oppmaling av ganger, men den er ikke besvart. Elevene har også liten tro på at det vil skje noe fremover.

Innflytelse og forpliktelse

Elevene føler de har hatt liten innflytelse i prosjektet, både på det som har skjedd og det som skal skje. Kun i deler av planleggingen har de vært involvert, kommet med forslag og fått prioritere. Elevene kan ikke si hva som har skjedd med deres forslag eller hva som vil skje videre. Mangelfull informasjon bidrar til at elevene er frustrerte. Framdriften i prosjektet har de ikke hatt innflytelse på. De plasserer ansvaret for manglende framdrift og hos lærerne.

Prosjektet har pågått i lang tid og elevene har fått et distansert forhold til det. Entusiasmen er vendt til en negativ forventning, jfr utsagnet om at vi har "*brukt mye tid til ikke noe*". Ansvarsfølelsen og viljen til deltakelse ligger allikevel latent i bakgrunnen. Elevene ønsker å gjøre noe, "*vi vil, men det blir ikke gjort noe*".

5.2.3 Inntrykk fra intervju av foreldre

Kun en av foreldrene var blitt innkalt av skolen til intervjuet. Dette var en sentral person med god oversikt over det som hadde skjedd.

Deltakelse og forventninger

Foreldrene har deltatt i begge planleggingsrundene, men deres innsats er i første rekke knyttet til dugnad på utemiljøet. Våren 1993 ble det nedlagt mange dugnadstimer av foreldrene. Elevenes forslag ble stort sett fulgt, men modifisert noe. Få elever kom på dugnadene. *"Vi prøvde og prøvde, men det kom noen få"*. En viktig årsak er kollisjon med andre "faste" aktiviteter som idrett og musikk. Kun lærere med elever på skolen deltok i dugnadene, og da som foreldre. Mange møtte opp på informasjonsmøtene høsten 93, men det ble færre etterhvert. Også på utedugnadene var det færre foreldre enn første gang. Dette skyldtes mange konkurrerende møter på kveldstid, samtidig som det var andre dugnader, f.eks oppussing av samfunnshuset.

Den kommunale gruppen planla i starten, men kjørte seg fast etterhvert. *"Vi måtte ta over, ellers ville ingenting blitt gjort"*. Det har ikke vært fellesgrupper mellom foreldre, lærere og elever, men egne arbeidsgrupper. Foreldrene synes at *"ungene var bra med i forberedelsene, men ikke utførelsen"*.

I utgangspunktet håpet foreldrene å kunne gjøre noe med utearealet rundt skolen. De hadde snakket om det triste utearealet i flere år. Disse forventninger er delvis innfridd, men foreldrene er klar over at mye av prosjektet enda ikke er gjennomført.

Innflytelse og forpliktelse

Innflytelsen til foreldrene var i utgangspunktet ikke veldig stor. Men fordi de følte et sterkt ønske om å få gjort noe, har de etterhvert også fått stor innflytelse over arbeidet som er utført på utearealet. *"Hvis ikke arbeidsutvalget ved skolen hadde tatt tak i prosjektet, så ville det ikke blitt gjort noe"*. Foreldrene sier at ikke alt har gått greit, og at det i stor grad skyldes mangel på en koordinator ved skolen. *"Dette er riktig måte å jobbe på, men skisseringen må være mye strammere."*

5.2.4 Inntrykk fra intervju av lærere

Til tross for et ønske om en mindre gruppe, var hele lærerkollegiet ved skolen innkalt til møtet, totalt i overkant av 20 lærere inkludert rektor. Flere av lærerne hadde ikke hatt befatning med prosjektet, mens andre hadde hatt en svært perifer rolle.

Deltakelse og forventninger

Lærernes deltakelse i prosjektet var stort sett begrenset seg til deltakelse sammen med elevene i klassen når forslag til tiltak og prioritering av disse ble gjennomført. De følte det var enkelt for ungene å komme med forslag, men at ungene hadde vanskelig for å grunngi dem. Lærerne følte dette var en grei måte å jobbe på, og de trodde at ungene følte delaktighet, spesielt de større ungene. Planleggingen tok lang tid, det ble mye papir, mens ungene var ivrige etter å komme i gang. Det ble fremhevet at prosessen hadde vært fin, men at den hadde dratt ut i tid, og at peppen holdt på å gå ut.

Ingen av lærerne påpekte at prosjektet hadde gått i to runder. *"Vi vet ikke så mye"*, sa en lærer, noe som kan tyde på at informasjonen til lærerne har vært mangelfull. Lærerne hadde ikke informert om prosjektet i sine timer etter at planleggingsdelen var avsluttet.

Innflytelse og forpliktelse

Prosjektet ble styrt av ledelsen ved skolen. Det ble sterkt presisert at prosjektet startet et ½ år etter de andre to skolene, og at den konkrete gjennomføringen av prosjektet er søkt tilpasset planene om oppussing av skolen. Andre og viktigere planer måtte komme først. Skoleledelsen føler at prosjektet passer godt inn i forhold til disse andre planene, men at det ikke er i samsvar med fylkeskommunens forestillinger. Jobben med planlegging er ikke forgjeves uansett, fordi *"elevene, foreldrenes og lærernes prioriteringer og planlegging kan nyttes som pressmiddel ovenfor instanser som skal bevilge penger til oppussing, eller eventuelt brukes senere når oppussing skal starte"*.

Skoleledelsen understreker sterkt at prosjektet skal gjennomføres i tråd med gjeldende planener.

5.2.5 Oppsummering av skole A

Tabell 5.1 oppsummerer vår vurdering av barnas og de voksnes medvirkning i ulike faser av prosjektet. En inndeling i ingen (I), lav (L), middels (M) og høy (H) benyttes. I tabellen er (-) benyttet dersom det ikke gir mening å sette "karakter" og (?) dersom vårt grunnlag til å vurdere dette er for dårlig. Inndelingen i voksne er selvsagt grov, fordi den omfatter mange grupper, men poenget er å få fram forskjeller og likheter mellom barn og voksne. Det er selvsagt også variasjoner innenfor hver gruppe, men det er hovedinntrykket for hver gruppe vi er ute etter.

Tabell 5. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole A

Prosjektfaser	Aktører	Deltakelse	Forventning	Innflytelse	Forpliktelse
Konsept					
	Elever	M	H	L	L
	Foreldre	M	H	H	H
	Lærere	M	H	H	H
	Komm.	H	H	H	H

Planlegging					
	Elever	H	H	M	L
	Foreldre	L	M	L	M
	Lærere	M	M	M	M
	Komm.	L	L	L	L

Gjennomføring					
	Elever	L/I	H	L/I	L
	Foreldre	H	M	H	H
	Lærere	L	M	L	L
	Komm.	I	?	?	?

Resultat					
	Elever	-	H	L	L
	Foreldre	-	M	M	H
	Lærere	-	M	H	M
	Komm.	-	?	M	?

Fra skoleledelsens synspunkt har andre og viktigere planer vært styrende for hvordan arbeidet med "skolen i oppvekstmiljøet" er lagt opp, ikke minst fremdriften i prosjektet. Dette er en rasjonell begrunnelse, og det viser at det blir prioritert mellom motstridende krav og forventninger i den voksne verden. Taperen i denne situasjonen er imidlertid barna. De føler seg snytt og tilsidesatt, fordi planleggingsarbeidet bygger opp forventninger både til egen deltakelse, innflytelse og produktet, men som ikke er blitt innfridd. Elevene har hittil bare medvirket i enkelte faser av prosjektet og kan nærmest betegnes som outsiders.

Det kommunale engasjementet og den kommunale styringsgruppen fungerte i starten når konsept for prosjektet ble utarbeidet. De ivret for å få lokalisert prosjektet til skolen, var initiativtakere og igangsettere. Etter at prosjektet kom i gang, og plan for arbeidet var lagt (bærer preg av tradisjonell kommunal tankegang), har det kommunale engasjementet vært svært lite. Foreldrene måtte overta ansvaret for framdriften og for å få gjennomført det praktiske arbeidet ute.

I starten var det noen få samarbeidsmøter hvor både kommune, foreldre, lærere og elever deltok, men det er ikke blitt fulgt opp. Kontakten gikk i hovedsak mellom lærere og elever på den ene siden, og foreldrene på den

andre siden. Dette illustreres ved at lærerne hadde en god del positive erfaringer fra planleggingsfasen mot elevene, men få hadde deltatt i gjennomføringstiltak eller i samarbeid med foreldre. Etter at planleggingen var ferdig og siste dugnadsrunde ute var gjennomført, har det i prosjektet som helhet vært lite utvikling.

Prosjektet har hittil ikke involvert andre organisasjoner i nærmiljøet. Fagekspertise er koblet inn i utforming av utemiljøet.

Temamessig ligger prosjektet midt i prioriteringen som er satt opp fra fylkeskommunen, men skolemiljøet er hittil ikke tilnærmet "i en stor bredde". Prosjektet er stilt i bero, fordi det skal tilpasses andre planer. Det har skjedd uten at elevene er blitt informert. Både informasjonsmangelen og at prosjektet har stoppet opp, har gått på bekostning av elevenes medvirkning, og samarbeid mellom de ulike aktørene.

5.3 Skole B

"Vi fikk være med på mye", elev i 5. klasse.

5.3.1 Kort om prosjektet

Skole B er den minste av våre tre skoler. Skolen ble forespurt om å delta i prosjektet. Forespørselen skyldes bl.a at skolen hadde fast arbeidstidsordning, dvs at lærerne har fast arbeidstid på skolen hver dag frem til kl 15³⁰. Fra fylkeskommunens side lå det en antakelse om at dette førte til at lærerne ville ha tid til å jobbe med prosjektet.

Til forskjell fra de andre to skolene var det egen prosjektleder. Det var ikke rektor. Prosjektlederen har hatt nedsatt leseplikt. Dette er ordnet internt ved skolen, og gjennom ekstrabevilgning fra kommunen.

Det er arbeidet med fire delprosjekter. Områdene ble utpekt på basis av skolens virksomhetsplan, og endelig bestemt av den kommunale styringsgruppen sammensatt av skolesjef, helsesøster, kulturkonsulent, en representant fra teknisk etat, skolens rektor og skolens prosjektleder.

Det ble laget et skjema hvor både foreldre (det ble insistert på at alle skulle være med) og elever meldte seg på de ulike delprosjektene. Gruppene ble sammensatt av elever, foreldre, lærere og en representant fra kommunen. Det ble etablert et styringsorgan for alle gruppene bestående av 1-2 lærere, kommunens representant, 2-3 foreldre og 2-3 elever.

Skolen har formulert målsettinger for prosjektet (fra skolens sluttrapport til fylkeskommunen). Barna skal;

"1. Ta ansvar og ha omsorg for sitt nærmiljø.

- 1. Gis muligheter for å delta i utforminga av sine nære omgivelser på skolen og i sitt nærmiljø.*
- 2. Gjennom samarbeid med andre få forståelsen av og innsikt i hvordan vi kan samarbeide mot et felles mål."*

Nedenfor gis en kort beskrivelse av de fire delprosjektene.

Skolefrokost

Målsettingen var å understreke viktigheten av å spise et godt måltid i skoletida. I tillegg var gode matvaner, riktig kosthold og at elevene selv skulle bestemme utforming av egen spisepause delmål. Skolefrokost er blitt til skolelunsj. Det er gjennomført flere enkelttilstelninger, f.eks Sanitetsforeningens skolefrokost, Meierienes frokostpakke, åpen skoledag og frokost servert fra en videregående skole i nærheten. I ettertid har pensjonistlaget vært ansvarlig for den praktiske matlagingen, etterhvert med hjelp av elevene. Det er gjennomført i alt 17 skolelunsjer med pensjonistlaget som ansvarlig i prosjektperioden. Ordningen med skolefrokost fortsetter på permanent basis ca en gang pr måned. Pensjonistlaget er ansvarlig for det praktiske, det er innkjøp oppvaskmaskin (støtte fra Nord-Trøndelag fylke) og elevene betaler 10 kroner hver gang.

Jungelskogen

Området ble valgt fordi det ligger tett opptil skolen, men har aldri vært attraktivt for lek. I samarbeid med prosjekt *skolehage* (se nedenfor), laget styringsgruppen et utkast til utforming av skolegården, på basis av en tegnet totalløsning for skoleområdet laget av en landskapsarkitekt samt forslagene fra elevene. Det ble utviklet et samarbeidsprinsipp for de voksne og elevene. Elevgruppen tok seg av den praktiske delen gjennom idedugnad, utvelgelse og sortering av ideene. Det ble lagt fram en prioritert liste over ønsker og ideer. Elevgruppen vurderte også dugnadsresultatene, og foreslo nye tiltak. Voksengruppen vurderte forslagene, sette premissene for dugnadene og gjennomførte dugnadene i samarbeid med elevene. Både voksen-gruppe og elevgruppe hadde 11 møter hver for seg, og ett i lag, samt at 5 dugnader ble avholdt. Innhold i dugnadene var bl.a rydding av skogbunn, skibakke og akebakke, drenering, bygging av skli-renne, utesitteplass og fuglekasser. Konkrete forslag til videreføring av arbeidet er oversendt fra

prosjektgruppen til skolens samarbeidsutvalg. Forslagene går på ting elevene har ønsket, men som det ikke ble penger til innen prosjektet.

Skolehage

I samarbeid med *jungelskogen* ble det innhentet ønsker fra elever og lærere om forslag til innhold i skolegården, og en arkitekt laget en plan for skoleområdet. Det er holdt 5 møter i styringsgruppen. I tillegg har elevene hatt 5 egne møter. Det er gjennomført 4 fellesdugnader, men også mye arbeid er gjort alene eller i små grupper. Innholdet i dugnadsarbeidet har vært rydding og grunnarbeid, bygging av drivhus og kaldkompostbinge. Sammen med lærer har elevene laget såplan. Elevene i alle klasser sådde, priklet og passet planter til de ble plantet ut i drivhus og blomsterbed. Avlingene ble høstet og veid, og de er dels anvendt på skolekjøkken, solgt eller benyttet av de som hadde drivhusvakt i sommerferien. Prosjektet har mottatt noe tilskudd fra lokalt hagelag og fra Det Norske Hageselskap avd. Nord-Trøndelag til hyller og opplegg av strøm til drivhuset. Det tas sikte på å videreføre prosjektet ved årlig såplan, utplanting, høsting osv.

Torstadvatna

Området ble valgt fordi skolen i to år allerede hadde hatt et prosjekt for å bedre fiskekvaliteten i vassdraget. Det nye prosjektet ble et delprosjekt til det pågående, med målsetting om å legge forholdene til rette på landsiden, og slik at området kunne brukes som en base både for naturfaglige ekskursjoner og allmennheten. I prosjektets styringsgruppe deltok også en grunneier. Det ble holdt 10 møter, hvorav ett med alle elevene, samt tre dugnader. Mye av det konkrete arbeidet er utført av personer på kommunale sysselsettingstiltak. I prosjektet er det anskaffet båter (en gitt av den lokale samorg. gruppen), etablert landingsplass, konstruert garnoppheng og gapahuk, samt bygd bålplass og av gangsti. Prosjektet er tildelt knappe 20.000 kroner fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Miljøvernavdelingen. En betingelse for tildeling var oppsetting av en orienteringstavle for publikum over historisk bruk av området til slottmyr og torvstikking. Et museum ga elevene et skriftlig og bildebasert grunnlagsmateriale for å beskrive dette. En planlagt skogsbilvei ble for dyr. Prosjektet er ferdig, men elevgruppen vil fortsette arbeidet til den påbegynte stien er ferdig og materiale til oppslagstavle er montert.

5.3.2 Inntrykk fra intervju av elever

5. klasse ved skolen ble intervjuet, med 19 elever tilstede.

Deltakelse og forventninger

Elevene i klassen hadde valgt hvilket prosjekt som de ønsket å delta i. Selv om alle var knyttet til et hovedprosjekt, hadde alle deltatt eller vært delvis involvert i alle de andre prosjektene. F.eks hadde alle spiste felles lunsj, alle tegnet forslag til Jungelskogen, alle var involvert i å så frø til drivhuset, og alle var med på dugnad ved Torstadvatna. Elevene deltok i ideutformingen bl.a med tegninger. I den videre planleggingen ble hovedsakelig de elevene som deltok i styringsgruppene involvert. Enkelte av elevene opplevde planleggingen som kjedelig, noe følgende to utsagn illustrerer; "*masse planer*" og "*litt mye prat*". Bildet er imidlertid nyansert, og noen syntes det var artig å delta i planleggingen, jfr "*det har vært lite møter, ønsker å vite hva de voksne tenker*". Planleggingsfasen oppleves som lang, og det var alt for lang tid mellom møtene.

En del, men ikke alle elevene sier de har deltatt på dugnader. Elevene på skolefrokostprosjektet følte at deres deltakelse var liten i forhold til deltakelsen på de andre prosjektene. Elevene synes det er positivt at både foreldre og lærere har jobbet i lag, men de presiserer at foreldrene jobbet mest på dugnadene.

I forhold til forslagene som elevene utformet og det som er blitt ferdigstilt, har de konkrete forventninger til at "jungelskogen" videreutvikles i pakt med disse. Elevene sier at selve deltakelsen i utforming og gjennomføring/ferdigstilling oppleves artigere enn etterbruken. Den kreative prosessen er derfor vel så viktig som produktet.

Innflytelse og forpliktelse

Elevene hadde innflytelse i ideutforming og ved prioritering av tiltak, men de sier at de ikke var med på å ta det endelige valget. Elevene opplever at de har hatt en del innflytelse, jfr "*alle bestemte passelig*". Elevene har utviklet et eiendomsforhold til prosjektet, og de uttrykker et sterkt ønske om nye møter for å snakke om tiltakene og gjøre ting i fellesskap med de voksne. Elevene sier de har lyst til å fortsette med prosjektene, men at de selv ikke har tatt noe initiativ alene for å gjøre det. Elevene har kanskje deltatt mer enn de har hatt reell innflytelse, og som en elev sa på spørsmål om hva som var det artigste med prosjektarbeidet; "*vi fikk være med på mye*".

5.3.3 Inntrykk fra intervju av foreldre

Det er intervjuet fem foreldre som hadde deltatt i dugnader. Fire av dem hadde også vært med i en av arbeidsgruppene. Ingen av foreldrene hadde vært spesielt aktive i forhold til prosjektet ved Torstadvatna.

Deltakelse og forventninger

Foreldrene har deltatt både i planlegging og dugnader, men deltakelsen varierer fra delprosjekt til delprosjekt. For skolefrokostprosjektet ble det mest deltakelse i planleggingen, fordi det foregikk på dagtid. Dugnadene var basert på ildsjeler som holdt det hele igang. Foreldrene var imidlertid svært positive, og holdningen kan beskrives gjennom følgende sammensetning av utsagn;

"Dugnadene har vært artige, og vi har hatt det artig. Det har ikke vært en belastning, men ren rekreasjon. Det er blitt mange artige replikker, og vi har bare positive erfaringer. Man får et annet forhold både til skolen og andre foreldre. Eneste negative var "timing" av grunnarbeid som ble utført for sent på høsten og for tidlig på våren."

Foreldrene har inntrykk av at elevene ble trukket aktivt med i planleggingsfasen, spesielt nevnes skolefrokostprosjektet. De mener det er viktig at ungene er blitt trukket med i planleggingen, men det er ikke bare enkelt; *"vi voksne er ikke flinke nok på møter og overkjører ungene lett, og det er heller ikke alt ungene kan gjøre"*. De konkrete gjøremålene var svært viktig for ungene, jfr *"ungene jublet når det ble deres tur til å hjelpe til"*. Foreldrene har inntrykk av at ungene prater mye om prosjektene.

Foreldrenes forhold til lærerne fremheves som veldig bra. *"Vi har en spesiell lærerstab som ligger foran på det meste for å prøve noe nytt"* og *"Hører ingenting om arbeidstid"*. Foreldrene har ingenting mot å jobbe på dugnad. Det blir hevdet at bygda nesten er drevet på dugnadsbasis, de har mao. god trening.

Foreldrene mener at den kommunale deltakelsen og forpliktelsen i prosjektet er viktigst i en oppstarts- og planleggingsfase. Når løpet er lagt, er det unødvendig med deltakelse fra dem, de kan komme å se hvordan det har gått.

Innflytelse og forpliktelse

Foreldrene opplever selv å ha stor innflytelse over prosjektet, og de styrte også selve den praktiske gjennomføringen, med unntak av skolefrokost-prosjektet. De sier at de forventer, og underforstått delvis er forpliktet til å fortsette arbeidet til de er ferdig. Dette gjelder spesielt "jungelskogen".

Foreldrene vet ikke om elevene har fått større innflytelse som følge av prosjektet, men de kan komme med forslag til forbedringer.

5.3.4 Inntrykk fra intervju av lærere

Sju lærere ble intervjuet i en gruppe. Dette inkluderte rektor, vaktmester og prosjektleder.

Deltakelse og forventninger

Lærerne har lagt ned betydelig arbeid med prosjektene, både i arbeidstiden og på fritiden. Det ble brukt mye tid i starten på å avklare om en skulle gå inn for prosjektet og hva en skulle jobbe med, dvs forventningene skulle avklares og samstemmes. En lærer som satt i en av arbeidsgruppene fungerte som leder. Skolen er vant til å jobbe med prosjekter, og det er kanskje også en forventning blant lærerne om at de skal få jobbe med prosjekter.

Med et par unntak fungerte de kommunale representantene bra startfasen, men dårligere etterhvert. Prosjektet ble ikke prioritert av de kommunale representantene, med den konsekvens at mange møter måtte omberammes. Kommunerepresentantene var også svært opptatt av at prosjektet ikke måtte skape kommunale utgifter. Kommunen var svært restriktiv i å bevilge nedsatt leseplikt for prosjektlederen. Lærerne mener at kommunen ikke hadde forstått viktigheten av prosjektet, og lærerne sier de måtte gjøre jobben selv. Samarbeidet med landbruksetaten i kommunen og fylkesmannens miljøvern-avdeling framheves imidlertid som meget godt.

Elevenes deltakelse i planleggingen har høstet ulike erfaringer. *"Største feil i starten var at vi ikke fikk dratt med ungene skikkelig - ble klar over det etterhvert"*. I noen av prosjektene hevdes det et planleggingen gikk over hodet på elevene. En erfaring lærerne har gjort ved Torstadprosjektet, er at aktivitetene i marka kunne vært mer elevrettet, men avstanden (7 kilometer fra skole til stedet) hemmet dette.

Lærernes opplevelse av foreldrenes deltakelse varierer med prosjektene. I ett prosjekt ble foreldrene oppfattet som veldig passive, mens i de andre prosjektene har det vært aktive foreldrene.

Innflytelse og forpliktelse

Lærerne har vært ledere i arbeidsgruppene, og i tillegg har én vært prosjekt-kordinator for totalprosjektet. Lærernes innflytelse har vært stor, men størst i planleggingsfasen, siden det konkrete dugnadsarbeidet hovedsakelig ble organisert og utført av foreldrene.

Lærerne oppfatter selv kanskje elev- og lærersamarbeidet det mest positive, fordi prosjektet har skapt initiativ blant elevene. Prosjektet har også skapt konkrete oppgaver som har engasjert foreldrene, dvs bedret relasjon heim og skole.

Lærerne sier at barns medvirkning krever at prosjektet må være nært i tid, dvs at det må skje noe så fort som mulig, og helst for alle. En gruppe barn må sitte å vente på svar på søknad, mens andre arbeidsgrupper gjør noe. Det påpekes at de voksne må planlegge og legge til rette mye for at barns medvirkning skal fungere godt. *"Det må tas noen avgjørelser av voksen-samfunnet. Viktig å forklare ungene det"*.

Følgende sitat oppsummerer noen av erfaringene som lærerne har gjort;

"Ungen fikk liksom ikke ta skikkelig ansvar. Foreldre og lærere over hue på dem. Lærte aller mest om å få med ungene på deres premisser. De må føle skikkelig ansvar, ikke liksomansvar".

Med hensyn til medvirkning var prosjektet en annen måte for lærerne å forholde seg til ungene på. *"Tidligere har vi spurt; hvordan vil dere ha denne? og ikke; hva vil dere?. Det siste gir mer rom for medvirkning"*.

Lærerne var innforstått med at de måtte bruke en del tid utenom arbeidstid, men de hevder de er glad for at de tok prosjektet og brukte noe ekstra tid. De føler de fikk mye igjen for det både i forhold til elever, foreldre og samtidig styrker det rolle og anseelse i nærmiljøet.

5.3.5 Oppsummering av skole B

Tabell 5.2 oppsummerer vår vurdering av barnas og de voksnes medvirkning i ulike faser av prosjektet. For tabell forklaring se punkt 5.2.5.

Tabell 5. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole B

Prosjektfaser	Aktører	Deltakelse	Forventning	Innflytelse	Forpliktelse
Konsept					
	Elever	I	-	-	-
	Foreldre	I	-	-	-
	Lærere	H	H	H	H
	Komm.	M	L	M	L

Planlegging					
	Elever	H	H	M	M
	Foreldre	M	M	M	H
	Lærere	H	H	H	H
	Komm.	L	L	L	L

Gjennomføring					
	Elever	M	H	M	M
	Foreldre	H	M	H	H
	Lærere	M	H	M	H
	Komm.	I	?	I	?

Resultat					
	Elever	-	H	M	M
	Foreldre	-	H	M	H
	Lærere	-	H	H	H
	Komm.	-	?	L	?

I utforming av konseptet var det bare lærere og kommunerepresentanter som deltok, med de førstnevnte som pådriverne. Kommunen var med, men vår vurdering i ettertid er at deres forventninger og forpliktelser ikke sto i forhold til deltakelse og innflytelse.

I planfasen ble både foreldre og unger trukket inn, mens de kommunale representantene etterhvert forsvant. Ungene har deltatt mye både i arbeidsgrupper og med innspill ellers, men det kan virke som om store deler av planleggingen har vært voksen-styrt, mens elevene har forslagsrett ikke beslutningsmyndighet. Dette varierer noe med de forskjellige tiltakene. Det er et spørsmål om ikke barn bør trekkes mer aktivt inn i vurdering av gjennomførbarheten til egne forslags med hensyn til risiko, ressurser, faglig kvalitet på leikeapparater etc. Det kan skape realistiske forventninger og en mer disiplinert kreativitet.

I gjennomføringsfasen har foreldrene spilt den mest sentrale rollen. Foreldrene er svært positiv både til sin egen, barnas og lærernes deltakelse. Det positive er i stor grad knyttet til egne erfaringer med arbeidet, mens elevenes læring og ikke minst medvirkning i mindre grad trekkes fram. Elevene har deltatt på dugnad, men de har utført mindre og avgrensede opp-

gaver, f.eks rydding. Et typisk utsagn som viser at gjennomføringsfasen var noe voksenstyrt med avgrenset medvirkningen fra barn er:

"Vi (foreldrene) laget den sklia der til dem (barna)."

Elevene selv synes arbeidet med prosjektet var artig. De fremhever spesielt det konkrete arbeidet. Dette gjelder både i plan- og gjennomføringsfase. Selv om alle elevene valgte et hovedprosjekt, har de deltatt/eller bidratt noe på alle prosjektene. Alle prosjektene har produsert resultat der elevene kjenner igjen deler av sine forlag. Elevene har eiendomsfølelse og føler forpliktelse overfor flere av prosjektene, men det kan virke som om forpliktelsen er større blant foreldre og lærere enn blant elevene.

Ingen av delprosjektene er avsluttet, men pengene er brukt. Dvs at delprosjektene lever videre, mens resten av planene som ikke er gjennomført, går inn i skolens virksomhetsplan.

I forhold til de mål og krav som ble stilt fra fylkeskommunen for deltakelse i prosjektet, har skolen lyktes bra. Sett i forhold til midlene som ble stilt til disposisjon og de fire delprosjektene, er det grunnlag for å si at de har klart å utvikle og forbedre det fysiske miljøet i stor bredde ved skolen. Prosjektene har gitt resultater innen tidsrammen, og de kan brukes i ettertid. Ikke bare som fysiske installasjoner, men også i praktiske arbeidsoppgaver, jfr drivhuset og Torstadvatna. Det har vært et godt samarbeid mellom elever, foreldre og lærere. De har lyktes rimelig bra med å la barn få medvirkning selv om barna kanskje har deltatt mer enn de har hatt innflytelse. Gjennom prosjektet har skolen trukket inn og samarbeidet med mange organisasjoner i nærmiljøet. Samarbeidet med de kommunale etatene her ikke fungert som forventet, mens samarbeidet med øvrige offentlige aktører har gått greit.

5.4 Skole C

"Vet ikke hvem som bestemte, tror det var lærerne", elev i 5. klasse.

5.4.1 Kort om prosjektet?

Skolen var den eneste i kommunen som søkte på midlene som ble utlyst av fylkeskommunen. Søknaden ble bl.a. sendt som en følge av at elevrådet ønsket en triveligere skole. Prosjektet har hatt en kommunal styringsgruppe bestående representanter fra teknisk etat, sosial-, kultur og miljø-, rektor ved skolen, to lærere og to foreldre. Rektor ved skolen har vært koordinator for prosjektarbeidet. Det har vært skifte av rektor og dermed prosjekt-

koordinator i perioden. For at prosjektet skulle kunne gjennomføres, har lærerne vært tildelt prosjektarbeid som en del av sin arbeidstid. Skolens hovedmålsetting for prosjektet er;

Vi ønsker at skole C skal utvikles til et kraftsenter for leike-, aktivitets- og kulturaktiviteter for barn og ungdom i nærmiljøet.

Dette konkretiseres med ni delmål som bl.a gjenspeiler fylkeskommunens målsettinger for "Skolen i oppvekstmiljøet". I utgangspunktet ble fem tema valgt, men ett av disse med tittel "skolen i nærmiljøet" er ikke gjennomført. I de fire andre gruppene er det nedsatt arbeidsgrupper bestående av foreldre, lærere og elever. Kommunale representanter har fungert som assosierte medlemmer. Deltakere til arbeidsgruppene ble rekruttert gjennom et påmeldingsskjema hvor det også fulgte med en "instruks" for hva prosjektgruppen skulle gjøre. Nedenfor beskrives kort aktiviteten på de fire områdene.

Utemiljø og trafiksikkerhet

Utgangspunktet for arbeidet var et behov for oppussing og bedre tilrettelegging av området rundt skolen til barnas behov. I sluttrapporten fremgår det at det har vært 10 møter i arbeidsgruppen, flere uten elevrepresentantene. Det heter også at; *"Møtevirksomheten, planlegging og gjennomføring har i stor grad vært voksenstyrt, men en viktig rammebetingelse har til enhver tid vært de ønsker og behov som har "dukket opp" gjennom ulike "runder" ved de forskjellige klassene ved skolen."* Det er gjennomført grunnlagsarbeider, beplantninger, flytting av gjerde og bygging av "Diamanten". Det konkrete arbeidet er gjennomført på dugnad, hovedsakelig av foreldregruppen. "Diamanten" er et helt spesielt leikeapparat bygd i tre. Ideen er utviklet av en liten foreldregruppe basert på elevers og læreres ideer. En rekke krav er søkt ivaretatt ved konstruksjonen av leikeapparatet, ikke minst den estetiske siden. I tillegg er det laget planer over tiltak som ikke har latt seg gjennomføre innenfor prosjektets kostnadsramme. Det planlegges søknad om tippemidler for å finansiere dette.

Barns arbeidsmiljø

Gruppen har definert hva de legger i begrepet barns arbeidsmiljø. Flere undersøkelser er tidligere blitt utført ved skolen, eksempelvis undersøkelse av inneklimaet, lysmålinger, ENØK-befaringer og inspeksjoner. Dette var stikkprøver, og ingen helhetlig undersøkelse av alle rom er gjennomført. Det ble utarbeidet en sjekklister for inneklima i samarbeid med en

kommunelege. Listen ble lagt til grunn for undersøkelse av arbeidsmiljøet i alle klasser. Det ble utført målinger av temperatur, fuktighet og CO₂, og lærerne i samarbeid med elevene hadde sett på over 20 andre forhold som berører læringsmiljøet. Undersøkelsen resulterte i en 13 punkts liste med forslag om tiltak, kostnadsberegning og ansvarlige. Deler av tiltakene er gjennomført.

Matpausen/kosthold

Målsettingen med dette temaet har vært å bedre elevenes kosthold og spisevaner, bevisstgjøre dem om viktigheten av frokost og skolemat, trivsel rundt måltidet og god bordskikk. I følge sluttrapporten fra prosjektet har gruppen gjennomført 10 møter. I tillegg er det gjennomført en iderunde i klassene, prioritert innsatsområder, gjennomført spørreundersøkelse om kostvaner, arrangert ukentlig matpause i vestibylen, og diverse engangstiltak som fruktuke, gådag, matpakkedag, osv. Elevene har også gjennom stilskriving og i spørreundersøkelse vurdert tiltaket med matpause i vestibylen, med positivt resultat.

Omvendt integrasjon

Vi har lite informasjon om prosjektet, men nedenfor sammenfattes deler av prosjektet. Skolen har en avdeling for elever med store behov. Utgangspunktet for prosjektet var hvordan disse elevene kunne trekkes inn i prosjektet og derved forbedre det sosiale miljøet ved skolen gjennom holdningsendringer, ulike samværsformer og å dra nytte av hverandres styrke og egenart. Dette er et lærerstyrt samarbeidsprosjekt mellom skole og spesialundervisning. Det er gjennomført spørreundersøkelse blant elevene ved skolen om deres holdning til samvær og integrasjon av elever med spesielle behov, og det er gjennomført besøksordninger.

5.4.2 Inntrykk fra intervju av elever

Vi har besøkt en 5. klasse ved skolen, med litt over 20 elever tilstede. Klassen ble intervjuet i to grupper. I følge tidligere prosjektleder var kanskje denne klassen ikke den mest aktive i prosjektarbeidet.

Deltakelse og forventninger

Få av elevene mente i utgangspunktet de hadde deltatt i prosjektet, men når de ulike tiltakene ble nevnt husket de fleste disse, men de hadde en uklar forestilling om hva som var prosjektet og andre tiltak. De nevnte spesielt at

de kunne komme med ønsker, de "*sendte ut ark - vil dere ha noe nytt?*", men de hadde ikke tegnet eller laget modeller. Det ble nevnt at de "*fikk planter og sprutflaske*" og at det hadde vært en "*kasse på rommet*" hvor det ble foretatt luftmålinger. De nevnte at det var blitt bedre ventilasjon ved skolen. Ulike tiltak i forbindelse med matpausen og kosthold ble nevnt, men det ble hevdet at matpausene i vestibylen var veldig bråkete. Når det gjaldt prosjektet omvendt integrasjon, hadde en del av elevene vært på besøk, men verken ofte eller regelmessig. I forhold til spørreundersøkelsen ble det sagt at "*mange løy - de var ikke ærlig*", fordi de ikke gikk på besøk i ettertid, til tross for at de svarte det i spørreundersøkelsen.

På Diamanten og utearealet har barna deltatt gjennom ideutkast, men lite i planutformingen og dugnader/gjennomføring. Elevene syntes ikke utforming av utearealet ble som de hadde forventet, og de mener lærerne laget det meste på forhånd. "*Diamanten ville blitt helt annerledes hvis vi fikk bestemme - litt mer utfordrende*", og elevene sier de ikke kjenner igjen sine egne forslag. Elevene sier de kunne tenkt seg å bli mer engasjert og aktivisert i planprosess og gjennomføring. Elevene har en forventning om at det "*skal komme mer*" både ute generelt og på Diamanten, jfr "*Diamanten ikke helt ferdig*".

Når det gjaldt dugnadene på kveldstid, var elevene klare i sin oppfatning av at det var det hadde foreldrene som hadde utført, og ikke lærerne. Bare noen få elever hadde selv vært med på dugnader.

Innflytelse og forpliktelse

Elevene mener selv de ikke har fått bestemme mye, og det ble bl.a hevdet at vi "*vet ikke hvem som bestemte - tror det var lærerne*". Elevene synes det er gjort lite, og det skyldes spesielt at alle planene ute ikke er realisert. De virker ikke veldig positive i forhold til verken prosess eller resultat. De tror heller ikke at foreldre/lærere som har utbedret utemiljøet, føler forpliktelse til å reparere skader, etc. Det var litt forvirring om hvem som egentlig har ansvar og hvem som skal føle ansvar overfor Diamanten. Selv følte de ikke en forpliktelse til å ta dette opp eller spørre om det. Elevene hadde et ønske om å få å jobbe videre med prosjektet.

5.4.3 Inntrykk fra intervju foreldre

Tre foreldre som alle hadde deltatt mye i prosjektet, ble intervjuet. To var med i utemiljøgruppen og en i innemiljøgruppen. Det betyr at foreldrerepresentanter fra de to andre gruppene mangler i vårt utvalg. Våre inntrykk

vil nødvendigvis bli noe farget av dette, men samtidig er arbeidet i utemiljøgruppen det mest omfattende prosjektet, spesielt fra foreldrenes side.

Deltakelse og forventninger

Foreldrene som ønsket å delta, meldte seg på et skjema med prioritert arbeidsområder som var utsendt fra skolen. Foreldrene som deltok hadde håpet på større engasjement fra foreldrene generelt, og syntes derfor deltakelsen var skuffende. Det ble imidlertid nevnt at en del foreldre følte seg provosert og unngikk deltakelse, som følge av fylkeskommunes motivasjonsmøte. Her ble det satt stor fokus på prosess og lite på resultat. *"De ville aldri i verden delta på en prosessdugnad"*.

Planprosessen tok lang tid, og en sier at *"planfasen var sikkert alt for dårlig"*. Foreldrene sier at de i planfasen prøvde å høre på barna først. Det ble også arrangert møter både med og uten barn. I innemiljøgruppen var en foreldrerepresentant, som også var sentral i prosjektet fra fylkeskommunens side, veldig opptatt av at en skulle høre på, og ta hensyn til det ungene sa. Ideutvikling og planutformingen av Diamanten ble gjort av to foreldrepar som testet ideene og forslagene på sine egne unger.

Både i planfase og spesielt i dugnadsfasen har en hard kjerne av foreldre deltatt. I grovdugnader (planering av grus, mm.) var det brukbar deltakelse, mens etterhvert har kun "den harde kjernen" stått igjen. Foreldrene opplever at det ikke er vits i å invitere alle til dugnad, det er bedre å ringe direkte til dem som bruker å delta. *"Denne type arbeidet er veldig personavhengig, og noen har en voldsom glød"*.

Foreldrene mente lærerne bare kunne delta i arbeidstiden p.g.a. arbeidsavtalen, og derfor var avskåret fra dugnadene. Lærerne kunne til tider bli litt ampre, sannsynligvis fordi de opplevde press for å delta, samtidig som de ikke hadde mer arbeidstid til dette.

Foreldrene mener informasjonen til ungene var satt for dårlig i system, med unntak av innemiljøgruppen hvor representantene i arbeidsgruppen gikk rundt i klassene og informerte. Det er svært viktig at ungene får informasjon i ventefasen.

Enkelte hadde et stort engasjement, og de følte at de gjorde en kommunal jobb. Foreldrene forventet at kommunen ville være takknemlig og velvillig overfor det arbeidet de la ned. I stedet føler de seg sterkt motarbeidet, med unntak av en person i kommunen som var svært hjelpsom og positiv. Den

negative opplevelsen illustreres i følgende to utsagn; *"de prøvde det de kunne for å få oss til å miste selvtilliten, vi fikk innvending etter innvending uten at de hadde sett på søknaden"*, og som å *"kjempe mot en vindmølle"*. Årsaken til dette mener foreldrene kan være at kommunen føler at de tråkkes i kommunens bed, samtidig som de fikk en følelse av at feil skole hadde fått prosjektet.

Innflytelse og forpliktelse

Foreldrene som har deltatt i prosjektene, har hatt stor innflytelse over prosessen. Dette gjelder spesielt utemiljøgruppen. De opplever selv at gruppen var svært autonome, og de drev prosessene. Det var liten koordinering eller styring fra prosjektkoordinator, og de måtte be han komme på møter. Foreldrene har merket at ideer til tiltak har skapt en forventning om at dette skal bli noe av. De har derfor følt seg forpliktet til å realisere dette.

I innemiljøgruppen følte foreldrerepresentantene at de måtte forsvare elevenes interesser i forhold til lærerne. Prosjektet skulle prioritere elevenes arbeidsmiljø, ikke lærernes. Foreldrene mener lærerens og spesielt elevenes ideer er inkorporert i Diamanten, og at elevene har fått stor innflytelse.

Foreldrene hadde håpet på at elevene skulle bli mer involvert enn de ble, og at prosjektarbeidet skulle få innvirkning på undervisningsopplegget, men det har ikke skjedd. I et fremtidig arbeid bør det være en god ide å legge noe av arbeidet inn i O-fagtimene. Involveringen av unger kan nesten ikke skje for tidlig. Det er viktig å trekke dem med i planfasen for å utvikle eieendomsforholdet. Prosessen må ikke gå for fort, og ungene må kjenne igjen sine ideer.

Foreldrene har tradisjonelt vært vant til dugnader hvor de bare snekret og drakk kaffe. De har tidligere er ikke blitt involvert på denne måten. Slike prosjekt er det avgjørende at foreldrene så raskt og konkret som mulig, får opplyst om hensikten med prosjektet. For å skape identitet og eieendomsfølelse må det begrunnes konkret, og foreldrene må føle at det angår deres unger. Det bør også brukes lengre tid i måldrøfting, diskusjoner om hva man ønsker med prosjektene.

5.4.4 Inntrykk fra intervju av lærere

Fire lærere ble intervjuet, inkludert de to prosjektlederne/-koordinatorene.

Deltakelse og forventninger

For lærerne var møter på kveldstid et problem, jfr arbeidstidsavtalen og krav fra fagforeninger. Derfor tok noen veldig flinke foreldre over prosjektene etter hvert. Prosjektet med omvendt integrasjon forble imidlertid lærerstyrt. Foreldrenes samarbeid og innsats fremheves sterkt, dette gjelder spesielt i utegruppen.

Planfasen ble for lang. Samtidig var det nødvendig med grundig planlegging, fordi skolen tross alt hadde fått 100.000 kroner. Den totale verdien av arbeidet anslås til ca 250 - 300.000 kroner. Derfor var det svært viktig å få noe varig igjen (underforstått noe fysisk resultat i ettertid). Det fremheves at det er de voksne som må planlegge, og at barn ikke bør delta på alle planmøter.

Lærerne føler at prosjektet gikk mye på elevens premisser, og det er sentralt for å skape et eierforhold til prosjektet. Elevdeltakelse i gjennomføringsfasen fremheves som viktig for at elevene skal få et eierforhold til produktet, noe som vil forebygge hærverk. Lærerne sier at elevene var med, selv om involvering ikke fungerte 100 %. Elevrepresentantene i arbeidsgruppene skulle orientere i klassene. Dette hadde fin virkning på elevene som følte seg betydningsfulle. Allikevel virker det som det er liten informasjon til den "menige" elev.

Lærerne fremhever at mange foreldre arbeidet enormt mye, men tror at de ble frustrerte over at de måtte gjøre mer enn konkrete oppgaver ved skolen, bl.a. forhandle med kommunen. På lik linje med foreldrene, følte lærerne seg motarbeidet av kommunale instanser, men også her ble den samme kommunale representanten som foreldrene fremhevet, omtalt meget positivt.

Det er lagt vekt på estetikk i prosjektene, og ekspertise er benyttet i planlegging.

Innflytelse og forpliktelse

Lærerne hadde mest innflytelse helt i starten, men de har frivillig gitt den fra seg til foreldrene, med unntak av prosjektet med omvendt integrasjon. Lærerne er imidlertid fornøyd med prosjektet, jfr *"det var et trist utemiljø og nå er det gjort et kjempeløft"* og *"lærerne er blitt mer samkjørte"*. Lærerne føler forpliktelse til å følge opp arbeidet, *"det blir mer etterhvert - dette er bare en ting som er påbegynt"*.

I følge lærerne er kanskje elevene i for liten grad blitt involvert, men de mener at prosjektet har foregått på barnas premisser. Som eksempler nevnes at "*elevene fikk uttale seg*" og at "*Diamanten avspeiler elevidéer*". Samtidig fremheves viktigheten av deltakelse og involvering for eiendomsfølelsen. Det påpekes også at "*unger er unger, som må dras i gang av voksne*". Den viktigste resultatet av prosjektene er kanskje den holdningskapende effekten det har hatt blant elevene.

5.4.5 Oppsummering av skole C

Tabell 5.3 oppsummerer vår vurdering av barnas og de voksnes medvirkning i ulike faser av prosjektet. For tabell forklaring se punkt 5.2.5.

Tabell 5. Feil! Ukjent bryterargument.: Medvirkningskartlegging i ulike prosjektfaser og for ulike aktører ved skole C

Prosjektfaser	Aktører	Deltakelse	Forventning	Innflytelse	Forpliktelse
Konsept					
	Elever	I	-	-	-
	Foreldre	I	-	-	-
	Lærere	H	H	H	H
	Komm.	M	L	M	L

Planlegging					
	Elever	H	H	M	M
	Foreldre	H	M	H	H
	Lærere	M	M	M	M
	Komm.	L	L	M	L

Gjennomføring					
	Elever	M	H	L	M
	Foreldre	H	H	H	H
	Lærere	M	H	M	M
	Komm.	I	?	I	?

Resultat					
	Elever	-	H	L/M	M
	Foreldre	-	H	H	H
	Lærere	-	H	M	M
	Komm.	-	?	M	?

I startfasen var de hovedsakelig lærere og den kommunale styringsgruppen som utviklet prosjektinnhold og prioriterte arbeidsområder. I likhet med de andre skolene, virker det i ettertid som om forventningene og ikke minst forpliktelsene til de kommunale deltakerne samsvarer med deltakelsen og innflytelsen.

I planfasen trekkes elever og foreldre inn. Den kommunale deltakelsen er liten, men de har betydelig innflytelse, fordi utemiljøprosjektet krever

avklaringer og godkjennelser fra kommunen. Foreldrene overtar mye i planfasen, mens lærerne bevisst trekker seg mer tilbake. For lærerne er medvirkning et dilemma mellom hva som er mulig ut fra arbeidstidsavtaler, og hva som er ønskelig. Til forskjell fra skole B setter den faste arbeidstidsordningen ved skolen, svært strenge rammer for prosjektarbeidet, og virker her delvis som en hemsko, og ikke som et virkemiddel for å kunne delta aktivt i prosjektarbeidet på kveldstid.

Elevene trekkes aktivt inn både i arbeidsgrupper og i klassene ved ideutforming og innspill. Det virker imidlertid som om deltakelsen er større enn den reelle innflytelsen og ansvaret elevene blir gitt.

I gjennomføringsfasen er foreldrene enda mer sentrale, mens elevenes og lærernes deltakelse er mindre. Det gjelder spesielt utemiljøgruppen, mens lærerdeltakelsen er større i de andre prosjektene.

Både foreldre, lærere og ikke minst elever hadde høye forventninger til resultatene. Ser man hele prosessen under ett, virker det som om foreldrene har hatt størst innflytelse på resultatene, også lærerne og kommunale instanser har hatt innflytelse, sistnevnte i begrenset omfang. Lærerne og foreldrene mener elevene har hatt stor innflytelse. Fra begge gruppene begrunnes dette av delvis med at elevforslag ligger til grunn for utformingen av Diamanten. Det synes imidlertid ikke å være samsvar mellom dette argumentet og prosessen som ble gjennomført. Etter iderunden, ble utviklingen og utformingen av Diamanten gjort av noen få foreldre, hvor deres barn riktignok ble trukket inn i prosessen, men hvor de hadde full kontroll over prosessen. I ettertid er det svært vanskelig for elevene f.eks å komme med innvendinger til et forslag alle voksne synes er enestående. Selv om det kan være en del variasjon fra delprosjekt til delprosjekt, er vårt inntrykk at de voksne har hatt større innflytelse over sluttproduktene enn elevene. Elevenes forpliktelse ovenfor resultatene kan heller ikke karakteriseres som høy. Men de ønsker at det skal skje mer, spesielt i forhold til de ikke realiserede uteprosjektene som har stått høyest på deres ønskeliste.

Sett i relasjon til fylkeskommunens målsettinger og krav til prosjektet, plasseres skolen midt mellom de to andre skolene. Skolen har klart å skape et løft for miljøet, både ute og inne. Som et resultat av prosjektet er det utviklet et unikt "lekeapparat", nemlig Diamanten. Som eneste skole er det lagt betydelig vekt på estetikk. Prosjektet er gjennomført ved et brukbart samarbeid mellom barn, lærere og foreldre, men samarbeidet virker ikke å ha fungert fullt så bra som ved skole B. En årsak til dette er at lærerne har holdt seg strengere til arbeidstidsordninger, og derfor har deltatt mindre i

ledelsen av prosjektgruppene, samtidig som koordineringsfunksjonen ved skolen heller ikke har fungert like bra som ved skole B. Når det gjelder barns involvering virker det også her som om det har vært mer deltakelse enn reell innflytelse. Skolen har knyttet enkelte kontakter til organisasjoner i nærmiljøet, men langt mindre enn skole B. Heller ikke her har den kommunale deltakelse i prosjektet fungert etter intensjonene.

5.5 Hva sier lærerne og foreldrene?

I tillegg til å intervjuere lærere og foreldre ved skolene, fikk de utdelt et kort spørreskjema, som de på individuell basis fylte ut (jfr. vedlegg). Dette gir oss muligheter til å samle opplysninger som ikke kom fram gjennom gruppeintervjuene. Samtidig kan det fungere som et supplement til vår kvalitative analyse. Sett i forhold til evalueringens problemstillinger og målsettinger konkluderte vi med at skole B kom best ut foran skole C og deretter skole A.

Nedenfor presenteres data fra alle lærere og foreldre som har deltatt i gruppeintervjuene. Synspunktene til lærere og foreldre presenteres samlet. Ved skole A er lærerne mer positive enn foreldrene, mens for skole B og skole C er foreldre og lærere omtrent sammenfallende i sitt syn.

Det er spurt om de ulike aktørers deltakelse, innflytelse og forpliktelse både i planleggings- og gjennomføringsfasen. Det er benyttet følgende skala;

- 0) Vet ikke/ikke relevant spørsmål
- 1) Svært lite(n)
- 2) Lite(n)
- 3) Middels
- 4) Stor
- 5) Svært stor.

I tabellen i vedlegg 3 presenteres detaljerte resultater på de ulike spørsmålene. I tabell 5.4 nedenfor presenteres summerte gjennomsnittsscorer for elever, foreldre og lærere for hver skole både for plan- og gjennomføringsfasen og totalt for skolen (summen av plan- og gjennomføring). For en beskrivelse av analysemetode, se kapittel 3.

I kolonne 6 angis om det er signifikante forskjeller mellom skolene. * betyr at det er 95 % sannsynlighet for at det er en statistisk forskjell mellom

skolene, mens ** betyr at sannsynligheten er 99 %. I kolonne 7 angis hvilke skoler denne forskjellen gjelder.

Desto høyere verdi i tabell 5.4, desto bedre er resultatet. Hver av aktørene, lærer, foreldre og elev, kan under plan- og gjennomføringsscore maksimalt oppnå verdien 15 og 5, mens summen for skolen kan maksimalt bli 45 og minimalt 15. Maksimums- og minimumsverdiene for totalscorene blir det dobbelte av tilsvarende verdier for planleggings- og gjennomførings-scorene.

Tabell 5. Feil! Ukjent bryterargument.: Sumscore for lærere, foreldre, elever og skole fordelt på ulike prosjektfaser, basert på foreldre og læreres vurdering

	Skole A (n=17)	Skole B (n=11)	Skole C (n=6)	Sign nivå	Sign. mellom hvilke skoler
Planleggingscore					
Lærer	9,9	13,0	11,8	**	a-b
Foreldre	9,5	11,0	12,3	*	a-c
Elev	11,0	11,2	10,0		
Skole	30,4	35,0	34,2		
Gjennomførings score					
Lærer ⁹	8,8	12,3	10,5	**	a-b
Foreldre	9,7	11,7	12,6	*	a-c
Elev	9,4	11,3	9,8		
Skole	28,4	35,0	32,4	**	a-b
Totalscore¹⁰					
Lærer	18,8	25,4	22,3	**	a-b
Foreldre	19,2	22,3	24,4		
Elev	20,1	22,5	19,8		
Skole	58,8	69,6	65,4	*	a-b

* Sign. nivå 0,05, ** Sign nivå 0,01.

Signifikans mellom skoler - Tukey-HSD test med sign. nivå 0,05

Det generelle bilde i tabell 5.4 er at lærerne kommer beste ut ved skole B, mens foreldrene kommer best ut ved skole C. Dette gjelder både i plan- og gjennomføringsfasen, og disse forholdene er signifikante mellom de to nevnte skolene og skole A. Når det gjelder elevscorene, er disse svært like,

9 Det er færre lærere ved skole A som har besvart spørsmålene om gjennomføring enn planlegging, siden mange aktiviteter er planlagt, men ikke gjennomført.

10 Summen av planscore og gjennomføringsscore gir ikke automatisk verdien på totalscoren, fordi antallet som har svart kan variere mellom plan- og gjennomføringsfasen.

med en liten overvekt i totalscore til skole B, men her er det ingen signifikante forhold.

Totalt rangeres skole B best, foran skole C og deretter skole A. På totalscorene er det signifikant forskjell mellom skole A og skole B. Dette skyldes hovedsakelig at skole B har bedre score i gjennomføringsfasen enn skole A. I planleggingsfasen er forskjellen mellom skolene relativt små, og ingen forskjeller er signifikante, men bildet er det samme. Vi merker oss også at alle signifikante forskjeller er mellom skole A og en av de to andre skolene. Det er ikke signifikante forskjeller mellom skole B og skole C.

Resultatene i tabell 5.4, som er basert på svar fra foreldre og lærere ved skolene, bekrefter i stor grad resultatet fra den kvalitative analysen hvor vi har rangert skole B, foran skole C og deretter skole A. Forskjellene mellom skolene skyldes imidlertid hovedsakelig voksendeltakelsen i prosjektet, og ikke elevenes deltakelse.

Til slutt skal vi se på hvordan lærere og foreldre ved de tre skolene vurderer resultatet av prosjektet, oppnåelse av sine egne forventninger, barnas oppfatning av prosjektet, og om de vil delta på et nytt prosjekt¹¹. Tallene presenteres i tabell 5.5. NB! nå er det viktig å få så lav verdi som mulig, og beste mulige score er 1, mens dårligste mulige score er 3.

Tabell 5. Feil! Ukjent bryterargument.: Gjennomsnittsverdier for foreldres og læreres vurdering av resultat, egen forventning, barns oppfatning og ny deltakelse

	Skole A (n=17)	Skole B (n=11)	Skole C (n=6)	Sign nivå	Sign. mellom hvilke skoler
Vurdering av resultat	2,1	1,6	1,3	*	a-c
Oppnåelse av forventninger	2,3	1,7	1,8		
Vurdering av barns oppfatning	1,4	1,1	1,7		
Delta en gang til?	1,6	1,1	1,2		

* *Sign. nivå 0,05*, ** *Sign. nivå 0,01*

Signifikans mellom skoler - Tukey-HSD test med sign. nivå 0,05

Det er de voksne ved skole C som vurderer resultatene som best, og dette er signifikant forskjellig fra skole A. Det er ikke store forskjeller mellom skole B og skole C. Også når det gjelder oppnåelse av egne forventninger kommer skole A dårligst ut, men denne gangen ikke signifikant forskjellig

¹¹ For en presentasjon av svaralternativene på hvert av spørsmålene, vises til spørsmål 23, 24, 25 og 26 i spørreskjemaet i vedlegg.

fra de andre skolene. Skole B og skole C er på samme nivå her. Ved skole B mener nesten alle voksne at barna opplevde prosjektene som artige. Det samme mener også et flertall ved de to andre skolene. Nå rangeres imidlertid skole A foran skole B. Forskjellene er ikke signifikante. Det siste spørsmålet går på om de voksne kan tenke seg å delta en gang til i et lignende prosjekt. Her svarer neste alle ved skole B og skole C ja, mens ved skole A er det riktignok et flertall som har svart ja, men noen har svart kanskje og nei. Igjen er forskjellene mellom skolene ikke signifikante.

Selv om det er få signifikante forskjeller i tabell 5.5, underbygger inntrykket i tabellen konklusjon vår i den kvalitative analysen. Et interessant trekk er at de voksne ved skole C vurderer resultatene best av alle skolene, men barns oppfatning av prosjekter dårligst for alle skolene. Det styrker oppfatningen om at de positive vurderingene i sterk grad er knyttet til den store foreldreinnsatsen, spesielt i utemiljøgruppen, og den vellykkede utformingen av Diamanten, og i mindre grad til barnas involvering og deltakelse i prosjektet.

5.6 Erfaringer og utfordringer

Til slutt i kapitlet oppsummeres en del kritiske faktorer fra forsøkene ved de tre skolene. I noen tilfeller antydes mulige løsninger, mens i andre tilfeller skisseres bare utfordringer.

- *Den vanskelige planleggingsfasen?* Mange voksne fremhever planleggingsfasen som vanskelig, spesielt møter hvor barn og voksne i fellesskap skal planlegge. Dette kan skyldes at møtene foregår på tilnærmet samme måte som når bare voksne deltar. Flere voksne sier at det må foretas et betydelig forarbeid før barn fungerer bra i møter, dvs at barns deltakelse må struktureres og utformes med hensyn til tema og diskusjonsopplegg. Utfordringen blir å utforme møtene eller arenaaktivitetene på en slik måte at de er tilpasset barn og voksne i fellesskap, og ikke slik at barn ensidig skal tilpasses en voksen planleggingsform.
- *Den enkle gjennomføringsfasen?* Mens planleggingsfasen fremstilles som vanskelig, blir selve gjennomføringen ofte fremstilt som enkel i forhold til barns medvirkning. Dette stemmer ikke med inntrykket vi har fra de tre skolene. Faktisk er det i planleggingsfasen, spesielt i idéutforming, det har vært størst deltakelse og innflytelse. I gjennomføringsfasen er planene lagt. Travle foreldre vil få jobben gjort, mens ungene er opptatt med annen trening. I tillegg er det mye arbeid som ungene ikke får delta

i p.g.a. risiko ved bruk av maskiner og motorsag. Ofte reduseres barns deltakelse til planting, o.l. Erfaringene fra alle skolene viser at elevene har en forventning om medvirkning i gjennomføringsfasen, men ingen av prosjektene har fått spesielt godt grep på dette. Det er en utfordringen å utforme medvirkningsmodeller for barn i gjennomføringsfasen. En mulig løsning er å legge en del av arbeidet inn i undervisningen, som noen delvis har gjort i planleggingsfasen.

- *Nærhet i tid.* Barna er veldig resultatorienterte i tid, mens foreldre er veldig produktorienterte. Det er viktig at det gjennom planprosessen, via barns medvirkning, skapes tiltak som de høster raske resultater av. Langsiktige effekter og resultater bør komplettere de kortsiktige slik at de danner en helhet. Det er bedre å gjøre småting hyppig, enn noe stort én gang.
- *Informasjon.* Alle klassene vi intervjuet gav til kjenne en viss frustrasjon, fordi de ikke visste hva som ville skje fremover. Både under selve prosjektet og i etterkant er det viktig med informasjon. Dette gjelder ikke minst dersom prosjektet stopper opp, f.eks i påvente av en søknad til teknisk etat eller at vinteren setter begrensning på hva som kan gjøres utendørs. Ordningen med at elevrepresentantene i arbeidsgruppene skulle informere tilbake til klassene har bare delvis fungert. I senere prosjekter av denne typen bør informasjonen til og fra elevene tillegges større vekt. Bedre informasjon kan også være et ledd i å justere barnas forventninger.
- *Skyhøye forventninger?* Vårt generelle inntrykk er at de fleste barna hadde større forventninger til prosjektene enn de som var blitt innfridd. Dette kan skyldes at det er gitt et urealistisk inntrykk av hva som er mulig og at barna ikke har kunnet jobbe tilstrekkelig med sine idéer, til selv å innse hva som er realistisk. Utfordringen i denne type prosjekt blir å det skape forventninger om resultatet som lar seg realisere, og derved gjør at det ferdige produktet blir mulig å gjenkjenne for barna.
- *Tverretatlig kommunal deltakelse som starthjelp.* Denne deltakelsen har bare fungert i oppstarten av prosjektene, både som pådriver for å starte prosjektet og som konseptutformere både i positiv og negativ forstand. Med negativ forstand menes deres ønske om å kontrollere prosessen slik at det ikke gir økte kommunale utgifter. Når prosjektet er startet og konseptet utformet, så har den tverretatlige kommunale deltakelsen på mange måter utspilt sin rolle. Kun i tilfeller hvor kommunal deltakelse er naturlig, bør de bli involvert i fortsettelsen. Dersom det stilles krav til deres fortsatte deltakelse, er det stor fare for at de vil forsinke hele

prosjektet. I de aller fleste tilfeller vil ikke de kommunale representantene ha samme forventninger og forpliktelser knyttet til prosjektet som foreldre, lærere og spesielt elever.

- *Prosjektledelse.* Våre eksempelskoler viser at resultatet var best der hvor en lærer hadde prosjektlederansvaret for hele prosjektet og lærerne var ledere i de ulike arbeidsgruppene. Vi vil nevne to årsaker til dette. For det første var lærerne hele tiden informert og oppdatert om hva som skjedde, de kunne ivareta kontakt og informasjon mellom elev- og foreldregruppe, samtidig som de kunne tilpasse prosjektet til undervisningen. For det andre hadde lærerne rett og slett tid til å jobbe med prosjektet, og i dette tilfellet bruke en god del fritid. At lærerne skal bruke sin fritid på slike prosjekter, kan ikke forventes. En utfordring blir derfor å finne løsninger slik at lærerne kan gå aktivt inn i prosjektene i samarbeid med både elever og foreldre. Dette krever at de har muligheter til å delta noe etter vanlig arbeidstid.
- *Reell innflytelse eller symbolsk deltakelse?* Vi så eksempler på at barna ble spurt innledningsvis om synspunkter, mens de voksne overtok resten av prosessen, med det argumentet at barna var blitt hørt og at deres idéer lå til grunn og ville bli realisert. De voksne må vokte seg vel for å bli prosesserobrere. I så tilfelle blir det ofte slik at de som virkelig ønsker ting skal skje, barna, ikke får delta i gjennomføringen, men bare blir spurt innledningsvis om synspunkter. Utforming og gjennomføring sees ikke på som integrerte prosesser

Skolenes intensjon med å søke prosjektene var ikke primært knyttet til barns medvirkning i prosjektarbeid, men å få utbedret det fysiske miljøet. Allikevel opplevde både barn, lærere og foreldre disse prosjektene som en ny og annerledes måte å jobbe på. De fleste voksne var positive til en slik arbeidsform, men de påpekte at den var ressurskrevende.

6. HVA NÅ?

Gjennom kapitlene 4 og 5 er flere utfordringer knyttet til barns medvirkning i utforming av det fysiske oppvekstmiljøet berørt. Til tross for mange positive prosesser og resultater i prosjektene, viser også erfaringene at det ofte kan være vanskelig å gi barn reell medvirkning, dvs at de i tillegg til deltakelse og forventninger også får innflytelse og forpliktelser. I dette avslutningskapitlet drøftes hvorfor det er lett å havne i denne fellen, og med bakgrunn i diskusjonen, presenteres de mest grunnleggende utfordringene i arbeidet med gi barn og unge medvirkning.

6.1 Hvorfor er barns medvirkning vanskelig?

Deltakelse kan enten skje på basis av premisser generelt, eller med utgangspunkt i barne- eller voksenkonteksten. Kontekstene kan romme arenaer for medvirkning eller være utgangspunkt for å rekruttere deltakere til å medvirke i prosjekt.

I endrings- og utviklingsprosjekter vil det kunne delta menn, kvinner og barn, profesjoner og aktører fra offentlig og privat virksomhet, eksempelvis kommuneadministrasjon, skole og næring. Skolens representerer oftest reproduksjonskonteksten fordi den befatter seg med læring og omsorg. Den fyller mange av den tradisjonelle familiens funksjoner, og er basert på omsorgs- eller ansvarsrasjonalitet¹² som hovedgrunnlaget for handling og atferd. Kommunen samt private næringer representerer produksjonsfæren, dvs teknisk - økonomisk rasjonalitet. Hovedgrunnlaget for handling bygger på verdier og mål om effektivitet, økonomisk lønnsomhet og kostnadseffektivitet på alle felt.

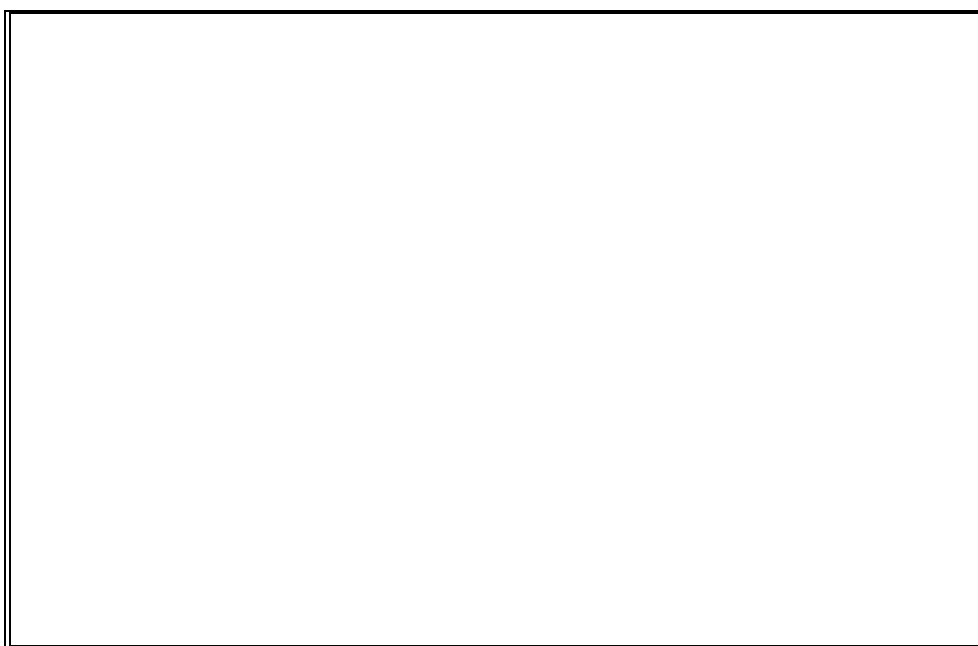
Barns verden befinner seg et sted imellom. Barn faller ofte mellom to stoler da deres interesser er på kollisjonskurs med verdier som de voksne hevder både i produksjons- og reproduksjonsfæren.

I produksjonskonteksten utdefineres barn fordi de ikke kan bidra til å realisere målet om effektivitet og økonomisk lønnsomhet. Barns medvirkning vanskeliggjør prosessen, den blir mer tidkrevende og kostbar. Barn må derfor gis en sterkt styrt og klart avgrenset medvirkning på mindre ubetydelige deler i prosjektet. Det utvikles en *symbolsk medvirkning*.

---

¹² Sørensen B.Å. (1982): "Ansvarsrasjonalitet: Om mål - middeltenkning blant kvinner". I: Harriet Holter, red., *Kvinner i fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

I reproduksjonskonteksten inndeferes barn i den forstand at de må disiplineres og gjøre det som man sier de skal gjøre. Medvirkningen blir derfor omtrent lik den som produksjonskonteksten setter krav om, men det er en viktig forskjell, fordi skolen oppriktig ønsker at barns interesser skal ivaretas, men oppfatter at lærerne og foreldrene er de beste til å ivareta disse, ikke barna selv. Det utvikles et *medvirkningsformynderi*. I begge tilfelle får barn omtrent ingen sluttkontroll over prosjektet. Figur 6.1 visualiserer barns medvirkning.

Figur 6. Feil! Ukjent bryterargument.: Barns medvirkning

Evalueringen av de ulike prosjektene i "Våre møteplasser" og "Skolen i oppvekstmiljøet" viste i flere tilfeller at barns medvirkning ble utformet på grunnlag av premisser fra produksjons- og reproduksjonskonteksten, slik at barna fikk lav grad av sluttkontroll over både prosess og produkt. Denne fordelingen er viktig. Selve prosessen, og spesielt de konkrete oppgavene det ble arbeidet med underveis, er viktig for barna. Det må også bli et fysisk resultat til slutt, noe som står igjen som et symbol på arbeidet som er gjort. Hvis ikke oppfattes arbeidet som bortkastet, det blir heller ikke noe å ha eiendomsfølelse til, og nettopp derfor er det viktig at barna får innflytelse over resultatet.

Forsøkene er utført som prosjekter og de er iallfall delvis, løftet ut av den daglige konteksten som voksne og barn opptrer i. Resultatene viser mange eksempler på at samhandlingen mellom barn og voksne har skjedd på en

helt annen måte enn tidligere, barn er blitt tatt mer på alvor, de har deltatt mer og har hatt større innflytelse på utforming av sitt fysiske nærmiljø. De voksne opplever også samhandlingen med barna mest positivt, mens prosjektperiferien, dvs det som "nødvendigvis følger med prosjektet" som tilleggssarbeid, f.eks jobbing med reguleringsendringer, søknader til kommunale instanser, grunnarbeid, administrasjon av dugnad, osv, oppleves som det mest negative.

Til tross for at de voksne er positive til samhandlingen med barna, er det få som ser for seg at lignende arbeidsmåter kan inkluderes i deres profesjonelle hverdag. Prosjektet anses som et engangstilfelle som vanskelig kan passes inn der. Omkvedet er at det ikke er tid eller bemanning til dette. Barns medvirkning blir oppfattet som noe som vil måtte komme i tillegg til den vanlige jobben, dvs at barns medvirkning må innpasses i dagens system, arbeidsmåter og strukturer, jfr produksjons- og reproduksjonskonteksten. Holdningen er at medvirkning av barn i så stor grad som disse forsøkene forutsetter, må ivaretas på frivillig basis, enten gjennom velforeninger, idrettslag, skolekorps, foreldersammenslutninger ved skoler, osv.

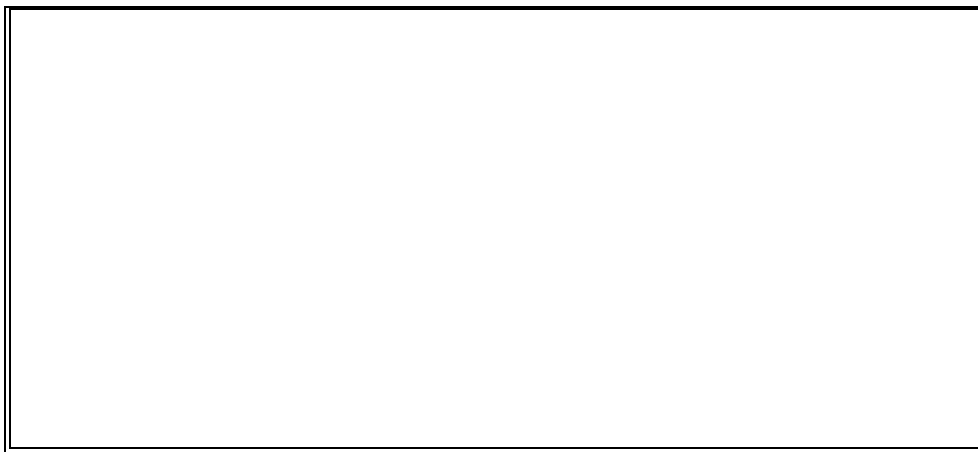
Det er få som uttrykker muligheter for å endre tilvante arbeidsmåter slik at barns medvirkning naturlig inngår som en del av arbeidssituasjonen der det kunne være aktuelt. *En grunnleggende utfordring i arbeidet med å bedre barn og unges medvirkning, er å utvikle skreddersydde samhandlingsmodeller, og ikke tilpasse barns medvirkning ensidig til en voksen kontekst, jfr figur 6.1.*

6.2 Arenamodellen som analyseverktøy for å endre praksis?

Forsøkene som er gjort i Nord-Trøndelag, kan gi et bidrag til utvikling av nye samhandlingsmodeller. Evalueringen tyder på at holdningen og måten å "takle" barn og unge på, er langt mer avgjørende for prosjektenes vellykethet enn den formelle organiseringen av prosjektene. En viktig forutsetning for å utvikle nye samhandlingsmodeller synes å være de voksnes holdning til barns medvirkning og vilje til å endre holdning.

Vi skal ikke gå inn i en diskusjonen om nye samhandlingsformer mellom barn og voksne, men knytte noen kommentarer til en arenamodell, som kan være et mulig rammeverk for å forstå hvorfor endringer av tilvante arbeidsformer er nødvendig.

Prosjekt-, arbeids-, dugnads- og styringsgrupper kan oppfattes som arenaer der deltakere bringes sammen for å løse spesielle oppgaver. Arenamodellen er et verktøy for å evaluere aktivitet/prosess og se det i sammenheng med de resultater som oppnås. Resultatet som oppnås kan altså forklares gjennom den samhandling (arena-aktiviteten) som utvikles på grunnlag av egenskaper ved deltakerne, den kompetansen de besitter og de oppgaver som skal løses. Dette illustreres i figur 6.2.

Figur 6. Feil! Ukjent bryterargument.: Arenamodell for gjennomføringsbetingelsene

Modellen fokuserer på egenskaper ved deltakerne, oppgavene og den kunnskap som hver enkelt bidrar med i utvikling og gjennomføring av tiltak. Modellen gjør oss i stand til å beskrive, forstå og forklare hvilke betingelser som virker inn på arena-aktiviteten, dvs kvaliteten på samarbeidet og på det endelige produktet. Vi kan også ha ulike arenaer knyttet til prosjektets faser. Det betyr at i ethvert prosjekt utvikles det arenasystem, der hver arena har sine definerte oppgaver og som sådan bidrar på ulik måte til realiseringen av prosjektet.

Medvirkningsprosessen kan gi 3 mulige resultat for aktørene som deltar, spesielt gjelder dette barn, nemlig:

1. Undertrykking,
2. Underordning,
3. Frigjøring fra systembetinget praksis.

Ønsket om at barn og unge i større grad skal bringes inn på arenaen for å kunne medvirke, må bety at det er et oppriktig ønske om og vilje til å få et

annet resultat fra de voksnes side. Hvis ikke denne viljen er tilstede, kan de voksne (de sterke gruppen) bevisst undertrykke barna (den svake gruppen). En slik undertrykking kan også skje ubevisst dersom barn bringes inn på en voksen arena uten at aktiviteter og prosesser tilpasses dette, jfr ordtaket om at *"de som behersker møteformen, behersker også møtet"*. En annen fare når barn rekrutteres inn på en for dem ny arena, er at de ubevisst eller bevisst underordner seg de voksne, jfr utsagnet fra en av møteplassprosjektene; *"jeg syntes barna var så stille på møtene"*. Den ubevisste underordningen skjer, fordi barn er vant til å bli styrt av voksne, de venter på deres initiativ og på at de bestemmer. Den bevisste underordningen er en form for mestringsstrategi hos barna, det er forventet av dem at de gjør som de voksne bestemmer, eller at de prøver å tilfredsstille det de tror de voksne ønsker, ved å være enige med dem. I dette ligger et visst ytre-motivert incentiv for å "tekkes" de voksne, de er disiplinert til å lytte og følge anvisninger, ikke skape og brøyte veg.

For å oppnå en ønsket situasjon, f.eks frigjøring fra systembetinget praksis, er det ikke nok å ønske et annet resultat. Når barn skal medvirke, kommer en ny aktørgruppe på arenaen. De har helt andre forutsetninger og kunnskaper enn de voksne. Da må også aktivitetene og prosessene på samarbeidsarenaene endres, dvs nye samhandlingsformer må utvikles.

6.3 Et pilotprosjekt er gjennomført, men hva skjer videre?

Nord-Trøndelag fylkeskommune har gjennom programsatsingene på barn og unges oppvekstmiljø gjennomført et pilotprosjekt som er enestående i landsammenheng. Måten arbeidet er gjennomført på er også interessant, med en bred involvering av ulike forsknings- og fagmiljø/-personer og en bred lokal forankring i alle forsøksprosjektene som er utført og utføres i fylket. De mange prosjektene som er igangsatt, har bidratt til å spre en nye forestillinger om medvirkning fra barn og unge for å influere på utformingen av oppvekstmiljøet. Samtidig har programmet ført til at fylket har bygd opp kompetanse på området. Denne må vedlikeholdes og videreutvikles dersom fylket skal kunne fungere som inspirator og veileder overfor kommunene i spørsmål mht. barn og unges medvirkning i planlegging generelt.

I følge plan- og bygningsloven skal en barne- og ungdomsrepresentant i hver kommune ivareta barn og unges interesser i aktuelle plan- og byggesaker. Dette er en "voksen person" som opptrer som talsmann for barns interesser, (jfr talsmanns- eller advokatplanlegging). Erfaringene fra evalueringene viser at barn og unge i tillegg, kan involveres mer direkte i planleggingsprosessene både gjennom uttalelser og konkret medvirkning. Et naturlig oppfølgingsarbeid kan være å utforske hvilke sammenhenger barn og unge konkret

kan/bør medvirke i den kommunale planleggingen, og når de bør uttale seg direkte, i og når barnerepresentanten kan ivareta deres interesser. En mulig organisering av et slikt prosjekt kan være ett eller flere konkrete forsøk, hvor barn medvirker i byggeprosjekter helt fra idéfase, via planfase, byggeperiode til ferdig realisering. I et slikt arbeid bør nye samhandlingsformer mellom barn og voksne stå i fokus, samtidig som økonomiske og ressursmessige konsekvenser av disse vurderes.

**VEDLEGG 3: SKOLEN I OPPVEKSTMILJØET. VOKSNES
VURDERING AV ULIKE
MEDVIRKNINGSFORHOLD**

Tabell III.1 Gjennomsnittsscore for medvirkningsvariabler fordelt på planlegging og gjennomføring og skoler basert på foreldre og læreres vurdering

		Skole A (n=17)	Skole B (n=11)	Skole C (n=6)	Sign.nivå	Sign. mellom hvilke skoler
P	Deltakelse					
L	Lærer	3,5	4,6	4,0	**	a-b
A	Foreldre	3,1	3,7	4,0		
N	Elev	3,9	3,6	3,2	*	a-c
L	Forpl./eiend.f.					
E	Lærer	3,0	4,4	4,0	**	a-c, a-b
G	Foreldre	3,1	3,6	4,3	**	a-c
G	Elev	3,8	3,7	3,5		
I	Innflytelse					
N	Lærer	3,4	4,1	3,8		
G	Foreldre	3,4	3,7	4,0		
	Elev	3,2	3,8	3,3		
G	Deltakelse					
J	Lærer	2,6	4,1	3,5	**	a-b
E	Foreldre	3,3	3,9	4,3	*	a-c
N	Elev	3,2	3,8	3,3		
N	Forpl./eiend.f.					
O	Lærer	2,5	4,2	3,5	**	a-b
M	Foreldre	3,0	3,8	4,2	*	a-c
F	Elev	3,1	3,8	3,2		
Ø	Innflytelse					
R	Lærer	3,4	4,1	3,5		
I	Foreldre	3,5	4,1	4,4	*	a-c
N	Elev	3,1	3,7	3,3		
G						

* *Sign. nivå 0,05*, ** *Sign. nivå 0,01*.

Signifikans mellom skoler - Tukey-HSD test med sign. nivå 0,05